

ZBORNİK DEVETOG GORNJOGRADSKOG KNJIŽEVNOG
FESTIVALA

RAT I MIR

RADIO GORNJI GRAD
ZAGREB 2022.

Deveti gornjogradski književni festival

Urednik: Marijan Grakalić

Redakcija festivala: Darija Žilić, Nera Karolina Barbarić, Ana Milčec, Suzana Matvejević, Dražen Karunarić i Marijan Grakalić

Nakladnik: Radio gornji grad 2022.

<https://radiogornjigrad.wordpress.com/>

Galerija Cinkuš, Mletačka 5.

Konoba Didov san, Mletačka 7.

K&K, Jurišićeva 5.

ESEJI

Vreme da se zapitamo na šta danas liči najstariji kontinent kome su stari Grci udahnuili život i dali prvu civilizacijsku fizionomiju. U Evropi je rođena svest o individualnosti. To je najveći doprinos čovečanstvu koji je iznedrila helenska misao. Taj neprevaziđeni osećaj za prepoznavanje, razumevanje, a samim tim i poštovanje posebnih, odnosno rafiniranih odlika duha, iznedrio je veliku antičku misao o neponovljivosti i autentičnosti ljudske prirode, o njenoj neprikosnovenoj slobodi mišljenja i izražavanja. To je bio kopernikanski preokret u svetskoj filozofskoj misli koja je do tada dogmatski robovala bogovima i kolektivitetu. Na žalost, danas Evropa ima malo ili skoro nikakve veze sa svojom starogrčkom prošlošću. Prefinjeni osećaj za moćnu i neponovljivu individualnost degradirao je u najsurovije oblike egoizma i autističnosti. Sloboda mišljenja i stvaranja okovana je zakonom tržišta i birokratijom. Na mesto odakle je sijala svetlost agore i demokratije pada senka jedne supersile. Osnovni parametri koji uređuju sve društvene odnose počivaju na relaciji „ponuda–potražnja” i ostvareni profit. Sve što izmiče kontroli ovako uređenog sistema smatra se nebitnim. Srednjomernost je obavezujuća kategorija za svakog učesnika u virtuelnom i simuliranom cirkusu današnjice. Genijalci su nepoželjni, individualnost i autonomnost omražena, tradicija obesmišljena, a sloboda redukovana. I kako to reče italijanski pisac Aleksandro Bariko: “Varvari su ponovo zaposeli sve. Površina umesto dubine, brzina umesto promišljanja, sekvence umesto analize, surfing umesto produbljivanja, komunikacija umesto iskaza, multitasking umesto specijalizacije, zadovoljstvo umesto truda. Sistematsko urušavanje čitavog mentalnog instrumentarija nasleđenog od romantične i građanske kulture devetnaestog veka. Sve do najskandaloznijeg detalja: grube laicizacije svakog fenomena, frontalnog napada na svetost duše, šta god ona značila”.

U ovim, Hana Arent bi zacijelo ponovila i danas, mračnim vremenima, osim vijesti iz rusko-ukrajinskog rata, nalazim i raznih, reklo bi se pozadinskih. Stari kontinent sada nije samo jedan veliki stadion na kojem se gromko navija – već znamo kako – nego i poprište sve izraženijeg strahovanja od nuklearnog rata.

Ako se ne varam, prvo se u Austriji raširila vijest o (sve)spasavajućem učinku tableta na bazi joda, koja se internetskim tam-tamom brzo raširila, pa ovog jutra, u mom friulskom domu, čitam opomenu jednog italijanskog eksperta da ih nipošto ne treba konzumirati ako nismo pretrpjeli nuklearni napad. Svejedno, već ih reklamiraju, kao da su vitaminske ili, recimo, tablete za mršavljenje. Istina, reklamiraju se i bunkereri, za porodične namjene. Italijanski proizvođač trlja ruke, kaže da je oduvijek vjerovao u taj projekat.

Nema šta, idu ko halva.

To nije sve, čujem da u Njemačkoj nema aluminijske folije. Bubne li – a ti se umotaš u foliju. Pa još ako imaš zalihe vode i hrane za jednu sedmicu, koja je naravno i tjedan...

Allegria!

Dok sve to pratim, sjećam se jednog para saputnika na avionskoj liniji Brisel-Trst. Ima tome desetak godina. Ali, sjećanje je svježije. Dok stjuardesa putnicima daje savjete za slučaj opasnosti (znamo to svi napamet, da ne dužim – jel' tako?), sredovječni muškarac na sjedištu u paralelnom redu, ironično klima glavom. "Slušaj, bolan ne bio!", kaže mu supruga. Izgovor – čisto bosanski. Kad to bude ponovila, on će njoj: "Šta ti je bona? Neka ona tamo trtosi koliko hoće... Ma nema šanse!"

Ali, na moju (i, vjerujem, na žalost eventualnih čitalaca ovog pisma iz Italije) sjećam se i tri sedmice boravka u Japanu, a avgustu 2005. Ne, ne brinite – nisam o tome napisao knjigu. Nisam, jer uprkos trima decenijama života na Čizmi, nisam usvojio naviku, čisto zapadnu, da gdje god se zaviri nosom (pogotovo u Afriku, Aziju, Južnu Ameriku), najednom se i u zadnjem mediokritetu upali lampica: de, da napišem knjigu! Bio sam u Japanu, ali i danas kažem: meni iznenadno. Sve u svemu, i danas vjerujem, slučajno.

(Centar za prijem migranata *Ernesto Balduči* iz Culjana, sa kojim sam tada intenzivno sarađivao, u kojem sam one davne '92 sa svojim dragim našao utočište, središnji je otok arhipelaga u ovom dijelu Italije u kojem se diskutuje i vode akcije za miran suživot svih naroda planete. Svake jeseni Centar organizuje kongres na takve teme, pa je koncem devedesetih u dva navrata jedan od učesnika bila Suzuko Numata, jedna od preživjelih atomske katastrofe u Hirošimi. Onomad je održala cijeli niz konferencija u Italiji, a iz njene posjete Culjanu, gdje je simbolično zasadila drvece aogirija, razvila se plodna saradnja sa Centrom. Dodajem: Suzuko je jedna od onih koje u Japanu zovu *hibakuša*, preživjeli. Tada je imala 20 godina, radila je u pošti. Trebalo je da se uda, u tom mjesecu, ali još uvijek nije znala da se njen vjerenik neće vratiti iz Indokine. Spasio ju je metalni ormar u uredu, ali je ostala bez jedne noge. Dugo je ćutala, godinama, godinama. Onda, jednog dana, u parku pored kojeg je Memorijal Hirošime, opazila je da iz ugljenisanog stabla aogirija, onomad u epicentru eksplozije, izbijaju grančice. Odlučila je da progovori. Njenim stopama krenulo je mnogo preživjelih. Jedan sam od onih koji zahvaljuje aogiriju za klijanje riječi koje bi morale biti opominjuće čovječanstvu. Za njenih hodočašća mira, riječ ove hibakuše čulo je mnogo Evropljana.)

Susret naše šestočlane delegacije sa Suzuko Numata, "srcem Hiroshime", bio je dirljiv. Dočekala nas je u kolicima, kraj svog aogirija. Njen pratilac, Jamada, imao je pet godina onog avgusta. Te, već davne 2005. u Japanu su mirovne organizacije vodile kampanju za oboliciju nuklearnog oružja. Prije toga nisam ni vidio ni osjetio tako izrazitu zabrinutost zbog upotrebe projektila sa osiromašenim uranom tokom vojne intervencije Nata na Srbiju, 1999. Već se uveliko govorilo o štetnim posljedicama za zdravlje ne samo u balkanskom kontekstu. Potresno je djelovalo, praćeno

fotosima, izlaganje dvaju iračkih ljekara, o djeci oboljeloj od raznih tumora nakon američke intervencije istim oružjem, 1991. (Sada se sjećam izjave one američke političarke koja je na pitanje o 1,6 miliona djece, žrtava sankcija protiv Iraka, dala lakonski odgovor: “Ima cijena koje se moraju platiti!”)

U Hirošimi i Nagasakiju se nalaze veliki, izvanredno uređeni memorijalni kompleksi koji sugestivno a s mjerom i veoma objektivno predstavljaju posmatraču dubinu tragedije, ali i šalju opomenu čovječanstvu. Lako ćete naći i opomenu da su bombe bačene na ta dva japanska grada igračke u odnosu na one koje se mogu iskoristiti u slučaju modernog nuklearnog rata.

Spomenik u Hirošimi, u formi obrnutog slova U, djeluje i svojom skromnošću. Ispod spomenika je sanduk isklesan u stijeni, sa imenima svih žrtava. U Parku mira ima još mnogo spomenika, ali mi je najdublji utisak ostavio Spomenik djeci, u čijoj dubini je zvono.

Zvono Hirošime – čuje li iako zaista njegov zvon, ovog marta u kojem se u Evropi ispisuje i poraz vjere u mir?

Da nastavim... Ipod zvona je veliki zlatni ždral od kojeg se spušta uze koje svako može da povuče. Tada se začuje jedno duboko...

Din-don Hirošime.

Simbol ovog sjećanja je djevojčica Sadako, koja je 1945. imala samo 2 godine. Oboljela od leukemije, nadala se da će u bolnici ozdraviti ako napravi 1000 ždralova od papira. Pravila ih je od recepata iz kutijica za lijekova. Kad je u tome uspjela, započela je novu seriju od 1000 ždralova, ali je umrla. Imala je 12 godina.

Na fotografijama: Sadako na odru, okružena cvijećem i školskim drugovima. Čini se da spava, na slici.

I danas djeca u Japanu donose milione papirnih ždralova svih boja u Park mira... I povlače ono uže.

U svoj notes sam onomad zapisao: “Pomislih, u jednom času, kako bi svaki dan, svako na svijetu, dokle god bude nuklearnog oružja, morao čuti zvuk tog zvona. Nije kao svako drugo. To je zvuk Hirošime, simbola moguće kataklizme cijele Planete”.

Svake godine u Hirošimi se 6. avgusta, u 08.15, zaustavi za jedan minut svaka aktivnost. U Nagasakiju – 9. avgusta, u 11.05. (Ljeti se ovdje javljaju milioni cvrčaka. Veliki su kao kolibrići i nezaustavljivi u cvrčanju).

A na skupu? Osim govora dva gradonačelnika pomenutih gradova, koji su zatražili aboliciju nuklearnog oružja, i lepeta krila hiljada golubova na koncu ceremonije, nije se imalo praktično šta čuti u zvaničnom dijelu obilježavanja 60. godišnjice A-bombe. Zašto nisu prisustvovala najveća gospoda, najprepotentniji ovog svijeta? Ipak, bilo je mnogo ljudi iz cijelog svijeta, iz jednostavnih, malih asocijacija (najveća – Grinpas) i crkava (mnoge su bile iz Amerike) – u Hirošimi 55.000 prisutnih, u Nagasakiju. 8.000.

Oba memorijalna muzeja, ali mnogo više onaj u Nagasakiju, oivičena su protočnim vodama. Kažu, oni koji se sjećaju, da su umirući i ranjeni, u časovima “poslije” dozivali majku i tražili vodu. Jako me je dojmilo (uz neizostavni utisak da je čovjek *o n o g d a n a* zakoračio u nešto veće i od njega i “proizvoda” kojim su pogođena dva japanska grada, ali živi u iluziji o životu na planetu nakon N-bombe), da niko od “hibakuša” u sebi ne nosi mržnju. Možda ponajviše razočarenje? Nisu vidjeli, pred kraj svog života, svijet bez sjene opasnosti od atomske katastrofe.

Predmeti izloženi u Muzejima su, čini se, svaki sa sjenkom nekadašnjeg ljudskog prisustva.

Naročito satovi: svaki zaustavljen u već pomenutom času. Tu su i kuhinjski pribor, boce, tanjirići, zdjelice. Na svakom materijalu, od bambusa do keramike, vidljiva je tamna sjenka izazvana toplotnim i radioaktivnim dejstvom.

A na jednim stepenicama, sjenka: to je sve što je ostalo od nekog muškarca ili žene u epicentru eksplozije.

Oba Muzeja nam pokazuju i hronologiju razvoja atomskog naoružanja od 1945. do danas.

Hronologiju naše sramote? Započetu sa 200.000 mrtvih Hirošime i Nagasakija.

Kad bih ja bio evropski komesar, možda i samo parlamentarčić (znam, bulaznim), predložio bih jedna predmet barem za srednje škole. Zvao bi se Hirošima i Nagasaki. U priručniku bi morale biti i one fotografije koje mogu vidjeti samo posjetioци onih Memorijala u Japanu. One, za koje je nedovoljno napisati: strašno.

Ne vjerujem da bi ikom potom pali na um jod i aluminijska folija.

A kad bih bio Bog (znam, bulaznim), naredio bih anđelima da pošalju milione mongolfjera i u njih potrpaju svu djecu. Mi, odrasli, nismo zaslužili da sa njima odletimo u Sigurnost i Nadu. Mi smo zaslužili jod i aluminijsku foliju.

Jučer su saborski zastupnici cijeli dan pričali o Ukrajinskom ratu, osuđivali Putina, davali podršku političke pozornice napaćenom narodu Ukrajine. Cijeli dan, ama baš cijeli dan i cijeli protekli tjedan su se bavili isključivo ratom u Ukrajini i Putinom. Za govornicu su došli i oni koje nikad nismo ni čuli, ni vidjeli ne samo u ovom mandatu, već neki ni u više njih nisu do jučer ništa rekli, samo dizali ruke.

Plenković je konačno došao na svoje. Patetičnim, unjkavim glasom slagao je "važne" riječi, pokupio ovacije cijelog Sabora, jedinstvenog u podršci premijeru, vođi u kriznim vremenima. A ja nisam shvatila zašto. Ne znam ni tko je drugi shvatio zašto je jučer premijer "pokupio" takve ovacije, no izgledali su veseli svi jer su konačno donijeli, po njihovom mišljenju, "veliku" odluku osuđom Putina. Ja ne znam tko je tu lud, ali ja mu neću biti drug.

Pogotovo ne nakon nekoliko sporadičnih upozorenja s govornice kako nije vrijeme za izbore, kako nisu više za smjenu Plenkovića, već da ga mole ne bi li se ipak predomislio i promijenio sam korumpirane, kradljive, nesposobne i glupe ministre iz svoje Vlade. Kao da ih je netko drugi odabrao i dirigirao, pa su nekim čudom korumpirani do te mjere da ih čak i USKOK gleda preko oka, a ponekad i privije pod svoje okrilje.

Još jedan medijski dan počinje, onaj u kojem ćemo slušati o pletenici reporterke neke televizije, suzama jednog vojnika od milijun umiješanih, priču izbjeglog djeteta.. Još jedan prepun slika straha i užasa iz Ukrajine, opasnosti iz bliže okoline, jednim tabletama koje nas neće spasiti od nuklearnih projektila ali će ipak netko napraviti dobar posao. O jahtama koje oduzete predstavljaju strašan udarac na Putina, kao da će te jahta potom završiti nekom bitno drugačijem vlasniku.

Naša politička elita je došla na svoje, mogu uprazno i beskorisno laprdati bez straha da to ima utjecaj na bilo što, na omjere političkih snaga u Hrvatskoj sigurno ne. Ni na hapšenja. Ni na funkcioniranje države. Naprosto na ništa. I zato svi pričaju bez konca i kraja, sretni što su se konačno opet dokopali pozornice bez ikakvog rizika da izrečenim sebe ugroze.

Stanje podsjeća na 91. ali ne ratno stanje, već huškačko, praćeno medijima i informacijama od kojih nećete shvatiti što se dešava, niti ćete si moći pomoći. Stanje u kojem će mediji i političari doživjeti svoju fiktivnu reinkarnaciju važnosti dok će realno iza tih kulisa naš svijet i naš život ponovo nestajati, a država, iako nije u ratu, niti je ozračena, biti potpuno devastirana.

Ekipa koja nije bila kadra u dvije godine zbrinuti 50.000 ljudi Banije sada "spašava" Ukrajinu i zbog toga ju treba podržati!

Katastrofa, građani su stvarno zlatne ribice.

Samo jedan jedini govor je jučer u Saboru imao biti primijećen, samo jedan! Ali ga nema u vijestima, ni u medijima ponavljano. Da ga je itko stvarno čuo i razumio, jučer bi pala Vlada, Remetinac bi imao problem naglog zbrinjavanja novih "štićenika", a Hrvatska bi lakše disala, bez obzira na to što je situacija realno grozna, stvarno grozna.

„Da, drugovi, postoji mišljenje da se Krim isporuči Ukrajini“ – rekao je sasvim ležerno Nikita Hruščov svojim suborcima dok su se približavali sali za ručak u Kremlju. Otkrila je to moskovska Pravda, objavivši 19. veljače 2009. godine, u članku pod naslovom: “SSSR-ov Nikita Hruščov dao je ruski Krim Ukrajini u samo 15 minuta.” Hruščovu se nitko nije suprostavio, ali je izvjesno da mnogima oko njega toga dana u sali za ručak hrana nije dobro sjela. „Na dnevnom redu sjednice Predsjedništva CK KPSS, koja se održala 25. siječnja 1954., bilo je pitanje o predaji Krimске regije u sastav Ukrajinske SSR [Sovjetske Socijalističke Republike]“, pisalo je u Pravdi. „Rasprava o pitanju trajala je samo 15 minuta. Sudionici sastanka odobrili su dekret, a regija je besplatno ustupljena Ukrajini.”

Hruščovljev dar, koji je u to vrijeme bio sasvim besmislen, dobit će veliku povijesnu važnost i danas djelomično objasniti „mafijaško ponašanje Berlusconijevog tipa“ ruskoga predsjednika Putina i njegovu fatalnu opsjednutost Ukrajinom.

Ali, krenimo redom: rat u Ukrajini i prethodno status Krima jedno je od najosjetljivijih europskih pitanja ovih dana. Ruska aneksija poluotoka Krima iznjedrila je pravi cunami političkih i povijesnih rasprava kojima se “objašnjava” kome zapravo pripada Krim i može li se zauzimanje teritorija susjedne države smatrati “vraćanjem povijesne pravde”. Podjele između patriotskog i pravno ispravnog stajališta, temeljene na mitu je li ili nije „Sevastopolj grad slave ruske mornarice”, u europskim očima promatraju se kako je i zašto Krim 1954. godine Rusija uopće prenijela Ukrajini. Krim je u povijesti bio naseljen stotinama naroda, njegov teritorij pripadao je desetinama carstava, od rimskog do osmanskog, a tek je 1783. ruski dvoglavi orao započeo svoju vladavinu nad poluotokom. Kada su Krim osvojili boljševici, u studenom 1920., postao je dijelom Rusije, kao još jedna ruska gubernija, koja je 18. listopada 1921., u sklopu politike “nativizacije” i promicanja sovjetskog poretka među “radnicima muslimanskog istoka”, dobila status Krimске Autonomne Socijalističke Sovjetske Republike.

Zašto je Nikita Hruščov predao Krim Ukrajini

Sve vrijeme do 1991. i raspada SSSR-a, danas naročito, kruže urbane političke legende koje tobože razotkrivaju razloge zašto je Nikita Hruščov (etnički Rus, rođen u Kalinovki, sedam kilometara od ukrajinske granice, oženjen Ukrajincom) Krim prenio Ukrajini. Teza koju je o tomu iznio Vladimir Putin prilikom aneksije Krima dokazala je samo – da je ruski predsjednik veliki nacionalist.

“Uzged, tijekom sovjetskog razdoblja, starosjedioci Ukrajine zauzimali su glavne, uključujući i najviše, položaje u vodstvu jedinstvene države”, napisao je Putin u članku pod naslovom „O povijesnom jedinstvu Rusa i Ukrajinaca“, pozivajući se na Sovjetski Savez. “Dovoljno je reći da su Nikita Hruščov i Leonid Brežnjev (rođeni Ukrajinac, op.a), čija su stranačke biografije najtješnje povezane s Ukrajinom, vodili Komunističku partiju Sovjetskog Saveza gotovo 30 godina”, naveo je Putin. Također prema Putinu, Hruščov je u svojoj borbi za vlast nastojao pridobiti podršku lokalnih ukrajinskih stranačkih redova ili se pokušao iskupiti za svoju ulogu u masovnom progonu nad Ukrajinacima, posebice u genocidu gladi, Holodomoru

(vidi: <https://radiogornjigrad.wordpress.com/2022/02/27/kako-nas-je-putin-ratom-vratio-na-pricu-o-genocidu-nad-ukrajincima/>). Prilično blasfemijsko objašnjenje za uzurpiranje teritorija druge zemlje...

Međutim, najjače se održao mit o inancijskoj zavjeri koji kaže da je u veljači 1929. Sovjetska Rusija sklopila ugovor s međunarodnom tvrtkom Agro-Joint o višemilijunskom zajmu, za koji je

kao osiguranje ponudila zemljište na Krimu. Prema toj verziji, rok za isplatu naveden u sporazumu isticao je 1954. godine, pa je imovina jednostavno prebačena u Ukrajinu kako bi se izbjegla obveza. Ali, ni za ove tvrdnje nema pravih dokumenata, osim znanstvenih i inih špekulacija. Ipak, od svih poslova sklopljenih tijekom Staljinove diktature i planova o stvaranju “krimske Kalifornije” ostao je veliki sovjetski plan o proizvodnji pjenušaca, odnosno sovjetskoye šampanskoye, nevjerojatno luksuzne i strateški poželjne robe u Staljinovu Sovjetskom Savezu, a što je Nikita Hruščov želio proizvoditi upravo na Krimu, rukovođen slavnim vinarskom prošlošću poluotoka, duljom od 6000 godina. Pedesete godine i zategnuti odnosi s bivšim saveznicima te Staljinova smrt 1953. učinili su Sovjetski Savez zavisnim o devizama, a Hruščovljeva nakana da proizvodi na Krimu dotad već proslavljeni sovjetski šampanjac trebala je podignuti Moskvu na višu, sofisticiraniju razinu. Moskvi donijeti devize. A njemu zadovoljštinu zbog lukave industrijalizacije.

U SSSR-u je učinjeno mnogo pogrešnoga, ali te su se greške obično radile s namjerom, posebno one koje su se ponavljale. Redovito je rabljena ista matrica: iscrpljivati nemilosrdno pojedina izvanruska i rubna područja koja bi mogla donijeti korist za Kremlj. Međutim, ako su sve nacionalne periferije na kraju bile zaražene etničkim enklavama koje su priječile stabilizacije političkih granica i neprestano poticale etničke sukobe, to je moralo biti nečijim naumom. Glavni dizajner projekata bio je, dakako, Staljin, ali i svi koji su ga postom naslijedili. Svi – do Vladimira Putina, koji razvidno oponaša politički i rusocentristički koncept Josipa Visarionoviča Staljina. Bilo je to vidljivo već u prvim godinama njegove vladavine, kada je izjavio da je „raspad SSSR-a najveća geopolitička katastrofa XX. stoljeća“. Na tu je tvrdnju tada reagirao i Predrag Matvejević, u pismu koje mu je uputio u ožujku 2007. godine...

U biti, sve je počelo slavnim Staljinovim neslaganjem s Lenjinom u jesen 1922. oko budućeg formata Sovjetskog Saveza. Staljin je predložio tvrdi igru sa socijalističkim republikama kako bi im se pružila samo autonomija unutar Rusije, jer „mlada generacija komunista na periferiji ovu igru neovisnosti više ne tretira samo kao čin i inzistira na ozbiljnom shvaćanju neovisnosti“ (iz dopisa upućenog Lenjinu, op.a.). Lenjinov koncept formalne jednakosti je ipak pobijedio (i zapisan je u Sporazumu o uspostavi SSSR-a od 30. prosinca 1922.), ali se Staljin zadnji smijao: svoju vladavinu započeo je neviđeno čeličnom centralizacijom državne vlasti, zasjekao granice sovjetskih republika, pa preselio čitave narode (s Krima je preselio Tatare). Naravno, takvi potezi nisu službeno objašnjeni, ali je kristalno jasno da je Staljin pomno radio planove koji se danas mogu mirne duše nazvati doktrinom enklava.

Putinova fascinacija Staljinom

Zašto je Staljin to činio? Jer je vidio prijetnju u perspektivi neovisne vanjske politike sovjetskih republika, dodatno pogoršanu mogućnošću egzodusa iz „boljševičkog carstva“. Autonomija koju je predložio za Ukrajinu, Bjelorusiju i Južni Kavkaz trebala je riješiti problem, ali budući da je odabran put konfederacije, utemeljen na formalnom paritetu, Staljin je morao pronaći rješenje. Zbog toga je Kremlj tijekom čitavog postojanja SSSR-a vodio politiku spajanja teritorija sa “izvanzemnim” stanovništvom u razne savezne republike, a povrh toga aktivno poticao migraciju etničkih Rusa na periferiju.

Kako se to reflektira danas? Jednostavno, Putin se od početka poput sjene pojavljuje na svim točkama koje je markirao Staljin. Proruske enklave djeluju kao sidra osmišljena da drže republike podalje, kako bi spriječile novonastale zemlje da odlutaju iz sfere ruskog utjecaja: Narva u Estoniji, Pridnjestrovlje u Moldaviji, Krim i južni Donbas u Ukrajini, značajne ruske dijasporu u Bjelorusiji i Kazahstanu, Ferganskoj dolini, Karabahu, Abhaziji, Osetiji itd. Dirigirani okršaji iz Kremlja jačaju Rusiju kao novo carstvo, a to što su i Rusi žrtve, nikom ništa.

Ukratko, Hruščovljev prijenos Krima bila je, dakle, prastara strategija “privezivanja” uz Rusiju,

samo upotpunjena mitom o vrhunskom sovjetskom proizvodu – šampanjcu s Krima, odnosno pjenušcu s poviješću. Ali, zašto baš šampanjac i zašto Krim? Godinama navodno Hruščov nije mogao podnijeti Staljinovo hvastanje o slavnim gruzijskim vinima, kao ni njegovo imitiranje Winstona Churchilla u ispijanju probranih pjenušaca baš u svakoj prilici (legenda kaže i da je dogovor u Jalti 1944. temeljen na činjenici da je Staljin iskoristio svoje adute napivši Churchilla šampanjcem iz obližnje vinarije Masandra!). A internetom kruži i priča kako se Hruščovu zapravo smučio Lavrentij Berija, također Gruzijac, pijančina i pohotnik, koji se teško oblokavao nakon svakog smaknuća. Nikita Hruščov, sin seljaka, koji je ranu mladost proveo radeći u ukrajinskim rudnicima, patio je od veličine i glamura, od dokazivanja, pa mu je lociranje proizvodnje šampanjca droge za proleterijat, kurentne robe (poput pšenice i žita koje desetljeće ranije) na poluotoku koji su obožavali carevi bilo dobitno rješenje. Uz to i unosno.

Tu sovjetsko-rusku mantru nastavio je Putin, usidrivši se 2014. na poluotoku, s tim da on u svom političkom kovčegu nosi još i mafijaške zahtjeve i principe. Pa, kada je 2. srpnja 2021. Kremlj najavio da će ruski pjenušci moći koristiti oznaku “šampanjac”, dok će se uvozni francuski šampanjci morati ograničiti na oznaku “pjenušavo vino”, Putin se našao uhvaćen u oluji. Njegova odluka, koja stvara pomutnju u europskoj industriji, došla je nakon što Njemačka i Francuska nisu uspjele organizirati europski summit s Rusijom. Praktički, vlada Vladimira Putina odobrila je zakon koji dopušta isključivo ruskim proizvođačima da etiketiraju svoje boce mjehurića imenom “shampanskoye” (ruska transliteracija riječi champagne, odnosno šampanjac). S druge strane, francuske vinske kuće na prednjoj strani boce mogu koristiti riječ Champagne, ali na poleđini, ispisan ćirilicom, moraju koristiti izraz “pjenušavo vino”. Boce šampanjca koje se distribuiraju u Rusiji bez promjene naziva smatrat će se krivotvorenima. Na taj način ruske će vlasti (ili oligarsi, od kojih njih desetak koji se vrte oko Putina imaju ambicije biti vinskim mogulima) moći moćno konkurirati s domaćim pjenušcima, poput poznatog Novog Sveta, branda proizvedenoga, naravno, na Krimu, u vlasništvu Yurija Kovalchuka, Putinovog bankara i prijatelja. “*Obični ruski smrtnici već preferiraju lokalni pjenušac, koji je slađi*”, napisao je sarkastično Jean Radvanyi, geograf i stručnjak za Rusiju, koautor knjige *Rusija: između strahova i izazova* (Armand Colin, 2016.), aludirajući na Staljina i njegovu strast prema slatkim vinima i malo slađim šampanjcima. Oznaka “champagne AOC” definirana je još 1936. godine i priznata u 120 zemalja, ali ne i u Rusiji, koja nikada nije potpisala Lisabonski sporazum o zaštiti izvornosti. I nikom ništa... No, može se to malo drukčije promatrati. Putin se ne sveti francuskim proizvođačima, samo ih negira kako bi otvorio put domaćim oligarsima da proizvedu luksuzne mjehuriće i zadovolje rusku strast za šampanjcem, ali i da ostanu u zemlji. Zapravo, čini upravo ono što je svojedobno činio Staljin kada je htio spriječiti egzodus, samo perfidnije.

Ukrajina – domovina carskih vina

Ne može se reći da Rusija nema dobrih vina, no prava carska vina su ukrajinska, posebice ona s juga zemlje: s obale Crnog mora, Odese, Hersona, Besarabije, iz Zakarpatskoj oblasti, na istoku u Dnjepropetrovskoj oblasti, u Černihivskoj i Kijevskoj oblasti, oko Lavova i – na Krimu. Najbolji pjenušci i pjenušava vina proizvodila su se na Krimu. Zbog činjenice da je riječ o terroiru na 46. paraleli, kojoj pripada i francusko slavno vinogorje, da ondje vlada topla i vlažna klima, kvaliteta tih vina posve je neupitna. U 19. stoljeću, kada je Krim bio dio Ruskog Carstva, Francuzi koji su bježali od Francuske revolucije osnovali su tamo prve kultivirane vinograde. No, Rusi su ipak uvozili velike količine francuskih šampanjaca sve do Prvog svjetskog rata. Šampanjac je bio znak prepoznavanja za rusku aristokraciju i elite (kako tada, tako i danas). Dolaskom boljševika na vlast, zaustavljena je i komercijalna dinamika. A onda će Staljin 1928. htjeti pridobiti narod slatkim mjehurićima, pa je dao proizvesti “champanskoye” za političku elitu i nešto lošiji i jeftiniji za

proleterijat. Pobrojio je, navodno, koliko otprilike ima inženjera, profesora, doktora, školovanih ljudi u SSSR-u, napravio prosjek njihovih primanja te izračunao koliko si svatko od njih može priuštiti za šampanjac. Na temelju toga formirana je cijena za sovjetskoye shampanskoye. Osim toga, gotovo obvezom za komuniste postalo je piti šampanjac za Novu godinu i Dan žena. SSSR je sa svojim produktivnim vinogradima u Ukrajini, Gruziji, Moldaviji i Rusiji tada postao najveći svjetski proizvođač. Naravno, iza nedodirljivog trojca Francuske, Italije i Španjolske.

Pjenušac je prvi put populariziran u carskoj Rusiji 18. stoljeća, za vrijeme vladavine carice Ane Ivanovne (1730.-1740.). Tijekom njezine nasljednice, Elizabete Petrovne (1741.-1762.), nije bilo neuobičajeno poslužiti i do 1000 boca šampanjca na jednom događaju. Boce jedne od najstarijih kuća šampanjca, Chanoine Frères, krasile su stolove carice Katarine Velike. No, tek kada su Rusi upoznali Veuve Clicquot, poludjeli su za francuskim mjehurićima. Za vrijeme Katarine Velike, 1783. godine, pripajanjem Krima Ruskom Carstvu, započela je prava proizvodnja vina vrhunske kvalitete. Godine 1828., car Nikolaj I. naložio je grofub Mihailu Voronzovu, koji je o vinu učio kod francuske aristokracije, da preuzme i brine o proizvodnji vina na carskim posjedima, jer je kvalitetu francuskog vina želio dobiti i na svojoj zemlji. Nikolaj II. dao je sagraditi i ljetnu rezidenciju na zemljištu današnje vinarije Masandre na Krimu i osobno je počeo pratiti djelatnost svojih vinograda, pozvavši najpoznatijeg ruskog vinara, kneza Leonida Golicina, koji je u to vrijeme već imao bogato iskustvo u uzgoju grožđa na Krimu, gdje je u svom vinogradu uzgajao 500 sorti grožđa...

Brend "sovjetskoye shampanskoye" stvorio je 1928. tim Sovnarkhoza, zahvaljujući novoj tehnologiji, otac koje je bio Anton Frolov-Bagreyev, bivši zaposlenik kneza Golicina. Frolov-Bagreyev je dobio niz državnih stipendija, akademskih stupnjeva i Staljinovu nagradu za svoj rad u sovjetskom vinarstvu. Njegov rezani šampanjac (kratkoodležani, op.a.) obilježio je posebno teške godine čistki, koje su slavljene, kako navode izvori, „zalijevanjem potocima sovjetskog šampanjca“. Tehnologiju proizvodnje dodatno je poboljšao i učinio ekonomičnijom 1953. godine profesor Georgy Agabalyanc, koji je za to postignuće dobio Lenjinovu nagradu.

Novi krimski proizvođači šampanjca, potaknuti obećanjima iz Kremlja, nadali su se da će ponovno stvoriti pjenušac iz dana sovjetske slave. Zato je i osmišljen novi naziv – ruskoye shampanskoye, ruski šampanjac i zakonom prošle godine zaštićen njegov naziv, suprotno međunarodnim konvencijama o poštivanju naziva i izvornosti. Od ruske aneksije Krima 2014. naovamo lokalni vinogradi krpaju praznine na tržištu izazvane zapadnim sankcijama. Krimski "ured za vinovu lozu i vino", osnovan prije aneksije, ali koji je doživio novi život pod sankcijama, sada radi na zaštiti domaćih brendova, uključujući popularni šampanjac Balka. Dmitrij Medvedev obećao je da će ruska vlada uložiti 2,5 milijarde rubalja u "objekte od kulturnog značaja" na poluotoku, uključujući lokalnu proizvodnju vina. U tom kontekstu, posve je razumljiv zakon koji je Putin donio 2. srpnja 2021. godine. No, u svom političkom kovčegu, uz taj zakon, Putin vuklja i mafijaška pravila i propise, kojima omogućava nasilna preuzimanja strane i zaposjednute imovine. Sudeći samo po prije navedenim podacima, za invaziju se i teške sankcije baš pripremao...

Sovjetskoye shampanskoye proizvodio se kao državna inicijativa, što je također potaknulo Putina. No, rastužuje činjenica da je Francuzima prevrnuo stol nakon što su početkom njegove vladavine upravo Francuzi potaknuli rusku proizvodnju pjenušca Franck Duseigneur i Gaëlle Brullon, vinski stručnjaci, postavili su 2003. godine nove nasade chardonnay sauvignona merlota, cabernet franca i syraha, te domaćih sorti saperavija i krasnostopa na području Krasnodarske regije Jérôme Barret i Hervéa Jestin ponovno su pak pokrenuli razvoj zdravije baze poznatih pjenušaca, koji je oduševio rusku nomenklaturu, a iskustvo je preneseno iz kalifornijskih podruma. Nakon toga, Putin je iskoristio nevjerojatan izlog - Olimpijske igre u Sočiju kako bi predstavio nove vinske proizvode i pokazao Rusiju kao perspektivnog proizvođača. Da nije žalosna, tolika bi imitacija Staljina u guranju proizvodnje šampanjaca zbilja bila smiješna. Ukratko, stoljetni odnos između Rusije i

Francuske obuhvaćao je mnoge ratove, revolucije i duboko uvažavanje šampanjca. Sve te borbe su završene, jedino Putin još raspiruje rat oko šampanjca...

Ruski šampanjac i drugi užici

Međutim, za okus suvremenog ruskog šampanjca, nastalog na baštini onoga za proleterijat, dopisnik iz Moskve Emmanuel Grynszpan napisao je kako je to „pjenušavo vino zastrašujuće slatko, fiksirano i bez arome, ali prisutno apsolutno posvuda”, jer se proizvodnja, po količini ekvivalentne količine šampanjca, uglavnom konzumira u Rusiji. Putin je mjehurićima s aromom meda i okusom breskve zasad ušutkao Ruse vinoljupce i Francuzima ružno, ono baš ružno vratio za sve što su doprinijeli u ruskoj industriji hedonizma. Jer, ako živite u Rusiji i ruski šampanjac je jedini pjenušac koji ste ikada kušali, onda nije loš. Ali, što ako ste ruski snob, nouveau riche, mafijaš, oligarh ili političar, pa jedete kavijar koji vam dostavljaju privatnim avionom s iranske strane. Crnoga mora i pijete ruski šampanjac, a ne neki francuski, renomirane etikete, koji se u moskovskim dućanima ovih dana jedva nabavlja za dvije tisuće eura po bocu... što tada... Pitanje je to ustvari za Putina. Zagovornici ruske agresije na Ukrajinu opravdavaju eksproprijacije, poput one na Krimu, koje nazivaju “nacionalizacijama”, smatrajući ih nužnima zbog navodno lošeg upravljanja ukrajinskih političara i oligarha tijekom posljednjih dvadeset godina. Istraga Associated Pressa otkrila je, međutim, da se te “nacionalizacije” odvijaju na pravi mafijaški način: zakoniti vlasnici izbacuju se iz svojih tvrtki uz prijetnju oružjem; zgrade, poduzeća i druga imovina oduzimaju se pod sumnjivim izgovorima ili bez ikakvog pravnog opravdanja; posebno su ciljane novinske kuće, mediji i vinarije. Potvrđuje to i priča iz slavne Masandre: teško naoružani i maskirani plaćenici upali su u svih sedam njihovih vinarija, sve isprevtali, otjerali upravitelje i preuzeli imanje. Koliko god korumpirana bila ukrajinska vlada, nikad si nije dopustila učiniti ono što sada radi Ruska Federacija...

Prema različitim stručnjacima, Putin ima opsesiju Ukrajinom, a tu opsesiju dijeli i ostatak ruskog establišmenta koji, kako je nedavno napisao Economist, “nikada nije prihvatio neovisnost” Ukrajine. Njihova opsesija se hrani djelomičnim, štoviše – iskrivljenim tumačenjima povijesti i teorijama o etničkom oblikovanju ruskog i ukrajinskog naroda, kao i imperijalističkim tvrdnjama koje datiraju iz sovjetskog razdoblja, a u nekim slučajevima čak i ranije, iz razdoblja Carstva. No, glavni je problem, kao što vidimo u ovim danima rata, a što u manjoj mjeri gledamo već desetljeće, jest to što ruskoj opsesiji Ukrajinom ljubav nije uzvraćena.

Misliti stoga da je doktrina enklave povučena s poviješću zajedno sa SSSR-om bilo bi naивно. Putin kao da je obrisao prašinu sa Staljinovog priručnika i pomno ga godinama slijedi: potiče separatizam u susjednim zemljama kako bi u svom susjedstvu stvorio sivi pojas nestabilnosti od nepriznatih republika. Time Rusija ne dobiva snagu, već slabi svoje susjede. A pokušaj izravnog napada zbog enklave, po Staljinu, je neoprostivo gubljenje vremena i energije.

Samo, Putin je tu stranicu imaginarnog Staljinova priručnika očigledno preskočio...

Zbog ustaških znakova i povika „Za dom!” našem pjevaču Thompsonu je zabranjen nastup u civiliziranoj i nominalno antifašističkoj Europi jer je Europa tobože osjetljiva na fašizam i ružne asocijacije na nacizam, a istodobno žmiri na znakovlje i otvorenu ideologije radikalnih Azova koji su slobodno se može reći duh Ukrajine, o čemu ima dokumentaraca i slika diljem interneta, pa kako se to ne problematizira u našem demokratskom zapadnom svijetu?!? Kako to prolazi, koji je to fenomen? Odgovor je brutalan, Europi to ne smeta jer ona to ima u svom korijenu, ali ne na razini deklarativnoj koja izražava svjesno, nego to ide iz razine (kolektivno) nesvjesnog.

Pojasnit ću. Da bi pojedinac uspio u naumu, u nekom svjesno postavljenom zadatku, on to neće ostvariti ili će imati polovičan uspjeh ukoliko nema podršku nesvjesnog programa, što je otkriće neuroznastvenika. Po istom principu funkcionira pojedinačni i kolektivni mozak o čemu je pisao i Bill Gates u knjizi „Poslovanje brzinom misli” a što je pisao u kontekstu globalnog digitalnog poslovanja koje je kao jedan sveobuhvatni nervni sustav. Da ne skrenem u teoriju informacija, da se vratim na početno pitanje i poveznicu Thompson- Azov.

Na podsvjesnoj razini su Azov i Europa isto jer je id spremište energije (volje) te Europa, točnije EU bez imalo kolebanja donosi odluke u korist jačanja i legitimiteta ove ekstermističke vojne snage, jer da vlada svjesno i racio – došlo bi do promišljanja. Naša katastrofa je što se mi moramo slagati s EU i NATOM, to je naš put. Nikako zamka. Jer, da je zamka barem bi lijevi kolumnisti nešto rekli o tome, izrazili skepsu i strah – kamo to vodi?

Da li je itko iz EU dao viziju, nekakav manifest kako se zamišlja Europa nakon ruskog vojnog poraza, odnosno vojne pobjede Ukrajine? Izbjegavam spomenuti Ameriku da ne bih širila tekst...

Pošto smo primili izbjeglice i dali učešće u NATO-u, koji je naš cilj? Je li naš cilj da NATO i EU postigne cilj, pa da revaloriziramo a možda i beatificiramo Thompsona? Jer, Thompson bar ne stavlja po sebi kukaste križeve, ne posuđuje, nego rabi lokalni znak!

Strašno je ovo o čemu razmišljam, eto, ne mogu oka sklopiti – mislim si – kako je to sve moguće da se desi? Naravno, stvar je i osobna.

Uvijek stvari promatram, doživljavam i promišljam s distance – kolektivne i institucionalne i zato se ne uklapam u društvene skupine, čak ni u književnu kojoj nominalno pripadam, pa se osjećam kao stranac. I u ovoj besanoj noći su mi došli neki odgovori. Ja jednostavno ne pripadam ovdje. Ako je istinita misao da zapravo živimo za druge – a moja veza s drugima je moja umjetnost, moja poezija – ta veza ne postoji, ne samo što za me nema izdavača, nego kada bi ga i bilo – ne bi bilo nikoga tko bi tu poeziju mogao razumjeti, sve je bilo uzaludno, kao i moje postojanje.

U ovom času ne vidim razloga da živim, osim da potrošim kavu i šećer kojima sam se opskrbila. A ima i za pušiti. Ima i onih sušenih smokava s placa.

POEZIJA

Marijana Rukavina Jerkić: POVRATAK RATNIKA

direktno u krv raste gusti korov
dan se slaže u pamuk i tiho teče
zrikavci uokolo zriču slavljenički govor
tijelo neprimjetno bubri, ulazi u več

odavno već slutim; trebao si prijeći
kroz nanose vremena u moj san
ostaviti oružje i čizme, posjeći
naplavine, zauzdati dam

mogao si biti i čovjek i stih
što liježe sa mnom i nestaje
u buci, toliko te ima pa te skrih
u dno jezika, pričo što traje

a nisi, nisi, ostao si hrabar i mek
na upisanoj granici, iza vijenca
i nisi primio prave pouke,
tek gasio si žeđ iz praznog zdenca.

Darija Žilić: KRAJ RATA

ako je danas proglašen kraj jednog rata, možemo samo odahnuti.
zaklopiti knjigu, prošetati na svježem zraku, zaboraviti
malograđane, pojesti sladoled, podragati psa, kupiti
sadnice paradajza, otići na plac po svježe rezance,
poslati poljubac prijatelju, možemo zaboraviti sitne pakosti,
uzdrhtale nemire, podjele i “nesretne povijesti”. možemo
odložiti pribor za jelo i jesti prstima kuhano povrće i možemo
zamišljati kako bi izgledao kraj svijeta, ako se ikad dogodi.
u zraku je prsnula vodena boba i zalila je vrtove umornih žena,
projektili su sagorjeli u zraku i spojile su se dvije nacije.
kraj rata na kraju dana donosi olakšanje i donosi sliku sunca
koje nestaje na obzorju. crvenom i mekom kao dječja ruka.

Sandra Holetić: PJESMA O RESETIRANOM LAFU I NJEGOVOJ TETI RAKETI

"Pa, gdje si bil devedesprve?
Da je pokojni doktor živ i ti bi danas imao penziju, buraz!",
trešti zvonak glas zvonkog Zvonka,
na liniji šanka gdje još nije završio rat.
Za to vrijeme iz frizeraja izlazi gospođa Zvončica.
U torbici zveckaju tablete, rekviziti iz devedesetipete,
kad se Teta Raketa udala za prvu mangu kvarta,
zvonkog Zvonka!

Zvonkeci svake zime idu na skijanje,
On troši mirišljivu vodicu za brijanje,
a ona na kosi radi valove,
to je moderno i in i chick,
njihova djeca briju na playstation,
u džepu je uvijek malo trave i memory stick.
Slavni striček Zvonac u devet ujutro pije pivu
(a zna mu se tu i tamo zalomiti pelin-dva,
da istjera svizca iz rupe van!),
njegova teta Raketa u devet ujutro čisti ormar
i nosi u Second hand stari Armani, Misoni i Chanel,
da se ne baci. Kupit će se krpice nove.
Po skrivečki iz njegove kutije vadi Camel i pali.

Oni uglavnom šute. Imaju Mirjanu koja čisti i kuha.
Djeca nikad nisu doma, a kad jesu, i djeca šute.
Zato je dijagonala televizora 120cm u glavnoj sobi,
manje su po drugim sobava.
Kao što su i SUV i gradski auto novi, oba,
još nije istekao leasing.
Vole Wok, jer wok vole Svi.
Tek povremeno im kroz glavu prođe vrijeme do devedesetipete,
tek povremeno, kad čuju smijeh djece iz dvijetisućete,
dok oni zbrajaju dvadeset do kraja kalendara.
Njemu su zaobljene obrve, njoj se zaokružili bokovi.

To je život, kažu. To je život, misle...
Sami.

Ana Nikvul: PRIČA O MOM NEROĐENOM SINU

poslah sina u odbrambeni rat
u to zbog sujete na živo klanje
u to izmišljeno od čoveka sranje
a znam da on nikome ne beše brat

.

šta su osvajali veliki naši preci
šta su u amanet ostavili svojoj deci
do ništa jedno veliko bedno i jadno
da od čoveka na čoveka bude im gadno

.

idi sine i ljubi bliskoga svoga
čuvaj od greha dušu svoju samo
i ne plaši se nikoga do jedinoga boga
kome što nam dade možemo da damo

.

a dade nam ljubav ako je umemo
a dade nam radost ako je smemo
a dade nam veru da se zaimamo
i dade nam znanje da nadu spoznamo

.

u rat odbrambeni poslah jedinog sina
da sačuva kuću od ludaka raznih
klanica je ratu najveća od muka bina
duša ogrezlih u krvi i praznih praznih

.

kažem ti idi zato što te nemam
đavolu ne služi to je prava neman
zato te sine nikad nisam ni rodila
da sada sa sobom ne bih ovaj rat vodila

Anka Dorić: OPROŠTAJ

U šumi tama
Košuta sama hoda kroz kal
Zastane, sluša... Gle list se miče
To lovac bit će pomiso stiže
Duša joj plače
A studen strašna steže dah

Metalni nišan med lišćem šuti
Korakom grubim se pomalja
A ona stoji pred licem smrti
Više ne boječ se ničega.

Žali za šumom , blatnjavim domom
S potokom bistrim se oprašta
Zna ona davno puknut će samo
Pucanj kroz granje što razara.

Maleno srce zbunjeno sluti
Životu njenom bliži se kraj
Pucketa granje, ježi se inje
To šuma moli oproštaj

Taj metak svinje što dvje noge ima
Muklo se žrtvi prikrada
Srce je stalo, tijelo joj palo
Crna ga zemlja upija

Al duša stoji....Ma kog da se boji
Bijednika toga nju nije strah.
Dok Bijeli Jelen ka njojzi hita
Odzvanja grozom gluh proplanak ...

Barbara Baždarić: NI RAT NI MIR

bacio mi je mrak u oči
proučio moje letimične kretnje
bez dokumenata prelazio
moje granice tolerancije
i kao pred izbore
oštrio glas
pun pive
ja nisam čitala Tolstoja
da bih bila nezadovoljna drugima
ali redovito naletim
na svoju Sofiju Andrejevnu
koja me pokušava cenzurirati
očito starim
i dalje
s nešto mira
i ponešto rata
vjerno opisujući
svoje nestručno vodstvo
mada još nisam sigurna
može li se to
i nazvati junaštvom

Zorka Jekić: VRAĆAJU SE RATNICI

Pritisnuti tamom kišnih oblaka
vraćaju se obogaljeni ratnici
kroz pustoš zgarišta što se još dime
praćeni besmislom prerane smrti
mučeni noćnim morama punim krikova
proganjani pogledima uplakanih žena...

Vraćaju se isluženi ratnici
na krilima licemjernih osmjeha
svojim ukradenim životima
u besane noći vlastitim žrtvama
zureći u prazne čaše zaborava
opčinjeni tjeskobom djece bez očeva...

Mirjana Mrkela: MIRJANINO PISMO PUTINU

Da plačem ja sam prvo htela,
I za sramotu mojih nada
Ne bi mediji znali nikada,
Tek da se kladim da sam smela
Da ćete kao prijatelj doći
I da ću bar još jednom moći
Sa zvezdom da Vas našom vidim,
Srpa i čekića da se ne stidim
I da Vam mašem pa da zatim
U socijalizmu tiho patim
U samoupravljačkim fabrikama,
Dok demokratija ne bane k nama.
Al' imperator Vi ste, znamo,
Deficit Vam je težak k'o čama,
A mi... mi kapitalom ne blistamo,
No iskreno smo protivni Vama.

Što ustalasaste naše selo?
U EU, gde moj život traje,
Ja ne bih klela Vas zacelo
I ne bih znala kriza šta je.
Prikrivši ratne osećaje,
Možda i bubnjeve (ko će znati?)
Saveznika bih varala smerna
I NATO-u bih bila neverna,
A svojoj deci Medeja mati.

(Prema „Evgenije Onjegin : roman u stihovima“ / Aleksandar Puškin; prepevao Milorad Pavić. –
Beograd : Savremena škola, 1962.)

Dražen Katunarić: JEDNOGA DANA BILA JE NOĆ

Jednoga dana bila je noć.
Moja sjena pala na grob
gdje bit ću pokopan.
Nisam ja, sunce se točno namjestilo
pod kutom
da sjena pokrije ploču
između dva oleandra
i uđe onkraj nje.
Kao da je dio mene
pobjegao već unutra
u grob.
Kao da dio mene leti k sjenama
očeva, djedova i baka,
pradjedova
kapetana duge plovidbe
i združi se s njima
u vječnost.
Srce se skuplja cijeli život
za taj čas
istine
srce se nadima i grči
od muke
pred ništavilom.
Jednoga dana bila je noć.
Moja sjena pala
na grob one sjene
koja bit će
noć.

Ana Narandžić: ANTIRATNA

Pjesma se,
s redom hvale i redom tužaljke,
presvučena u glas narikače,
zavlači u prazne spavaonice.
Pijavica zabluda o brznoj pobjedi
usisava nedozrela tijela
i istresa na bojišnice.
Na prvoj crti obrane
dječaci i djevojčice
kao tratinčice na koševini
nikad ne odrastu.
Ratni zapovjednici zakrečenih vijuga,
koji ne znaju brojati godine
trpaju ih, kao trofeje, u džepove,
kite njima revere
i nose ih oko vrata.
Dok majke bdiju,
Svjetla će svu noć gorjeti
a čekanja na povratnike
bubrit će prignječena
između dlanova.

Željno iščekivana vijest
kondenzirana u kap povratka
guši se u dimu ratnih igara.

2

U kratkim godinama
mrak se zgrušnjava brže od mlijeka.

Igra "Čovječe ne ljuti se"
ostala je zatrpana ispod ruševina...

Mirjana Majić PREKINUTO DJETINJSTVO, PREKINUTA MLADOST

Uključivši TV i eto slike rata.
Dosta mi je svega.
Prisjećam se domovinskog rata,
prisjećam se slike naroda
tužan zamišljeni hod ...
u rukama vrećice, torbe,
djeca u rukama majki
suze, nevjerica, plač.
Prekinuto djetinjstvo i mladost.
Ti, moj dragi sine
otišao si braniti svoju domovinu
a imao si samo 18 ljeta.
Sati su mi bili kao dani
a dani kao godina
čekajući tvoj glas...povratak.
Vijesti ni od kud.
Ni tablete za smirenje nisu pomagale.
Poneki su mi se i rugali zbog mojih briga
a kako može mater ne žaliti?
Došao si.
Ranjen, ne fizički – psihički.
Noću sam slušala tvoje krikove
a bilo je tako teško slušati te.
Hvala ti BOŽE prošlo je.
Mir je. Tvoja je mladost prekinuta
u doba kad si trebao voditi ljubav a ne rat.
Mladost ti nitko ne može vratiti,
Danas živiš u miru i gorkom sjećanju
na neproživljenu mladost.
Kako god da je
ti si tu sa mnom.
Neka vječno traje MIR.

Mira Jungić: PROKLETI RAT

Počinje opet taj prokleti rat.
Širi se poput neizlječive bolesti.
Kad krene kao da ne može stat'
poput romana toka svijesti.

Zar su potrošene sve riječi?
Zar opet ide na brata brat?
Tužna sam i kako da spriječim
suze što cure i ne mogu stat!

Koliko malo čovjeku treba
da postane divlja životinja.
Ali, ona se bori ispod svog neba
za opstanak koji je svetinja.
I kada nema alternative
želi da joj potomci prežive.

Zalud historijsko ustajanje
s četiri na te noge dvije,
kada u mozgu je promišljanje.
Evolucija ratnike krije.

Čovjek je danas postao gori.
Uzalud mozak, sva blaga svijeta,
kad oružje protiv sebe stvori,
a zbog njega trpi cijela Planeta.

Ne mogu zaustaviti suze,
zbog djece što život ne poznaju,
zbog svih majki koje su rađale,
staraca koji jedva hodaju,
mladih jer trebaju biti ljudi,
a ne krvoločne životinje.

Kuda da krenu iz svojeg doma?
Na koju od čet'ri strane Svijeta?
Kome je još potreban takav rat?
Zar nije čovjek čovjeku brat?

Zar nismo dobili moć govora
kako bi pronašli riječi
koje mogu sve riješiti tako
da se ta teška 'bolest' spriječi.

Plačem, a suze mi cure zbog svih
kojima rat želi uzeti sve:

zrak koji dišu, tlo na kom žive,
i djeci pravo na bolesti sve
koje još smiju i da prebole
i postanu djeca budućnosti.
Ona, od kojih će postati ljudi,
dobri i pametni, a ne ludi.

Neka bude proklet taj glupi rat
u kojem brata zaboravlja brat.

Jer Mir je ono što svima treba
za dostojan život ispod Neba.

Blanka Will: ZALIHE

Rutinski obavljam
svakodnevne radnje
u želudac mi se naselio grč
kao trajno stanje
poput breaking news
nakon komercijalnog ushita
nepobjedivim magnezijem u vrećici.
Rijetko pohodim vanjski prostor
nemam značajnijih zaliha osim strepnje
noću osluškujem daleko nebo
u raspojasano proljeće
paperjastu kišu voćke pod prozorom
i zvuk zdrobljenih izvjesnosti
što bijahu poznat mi svijet.

Domagoj Margetić: IZBRISANA POSTOJANJA

Izbrisana postojanja
Pišu kronike objesti
Moć
Pokazuje najmračniju stranu
Leševi pod ruševinama
Sakrivaju naličje ljudskosti
Onostranost
I
Ovostranost
U ravnini
Mračno sunce
Nadvijeno nad ravnicom
Zloslutno najavljuje
Smrtujuće proljeće
Boje krvi
I boje gareža
Pod zastavom umiranja
Svi su isti
I sve je potpuno jednako
To nas propadanje
Na neki zastrašujući način
Izjednačava
Smrt jezivo uspostavlja
Ravnotežu života
Spaljena postojanja
U sunčana jutra
Mračnija su od bilo koje noći
Ostaje tek
Ta ježivost kraja
Kao oporuka
Ponavljajućeg užasa
Čak i vrijeme prestaje
Na tim pustopoljinama
Straha
I odjekuje
Tek
Zvuk naših imena
Koja s raznih strana svijeta
Prozivaju zlodusi
Smrt nas doziva
Iznad paleži
Iznad leševa
Miješaju se sva naša imena
Sva imena
Svih ljudi
Zloslutnom bukom

Muka
Koji se kao huk strave
Čuje
Iza mrtvila ...

Dragica Reinholz: CIPELE OD KOŽE

Primam mir u svoje sive stanice
Rasute i gole zakopčavam ih
Prozirnim gumbima
Difuzijom u oblake presvlačim
Da budu nosivo
Masivno
Razvučenog mirovnog stola
Svijeta

Među letećim kljunovima čeličnih ptica
Zastiru se
Pomrčine združenih glava u sjemenku
Zla
Ne žele sjesti
Ni u snu
Ni u javi
Polupropusnoj
Da smanje bol
Opečenih, ranjenih, gladnih, prestrašenih
Za goli život
Pod istim nebom
Sa stanovnicima bunkera, lelujavih jahta
dvoraca, raskošnih salona, kožnatih cipela

Milena Zlateska: PJESMA JEDNE MAJKE

Želim otvoriti oči
i ne vidjeti kako zvijezde padaju s neba,
želim otvoriti usta
i zapjevati pjesmu mira ovome svijetu.
Želim otvoriti vrata putniku,
koji sretno korača svijetom.
Čuvajte tu malu zvijezdu na nebu,
čuvajte to sunce da svakoga ugrije,
čuvajte taj mjesec da osvijetli ovaj put,
po kome korača nesretni putnik.
Čuvajte ovaj svijet,
po kojem hodaju rasplakana djeca,
majku s dojenčem na rukama,
ne zna ni kojim putem krenuti.
Previše je njih nesretnih,
ma koliko ja pjevala pjesmu mira,
ma koliko čuvala vrata otvorena
i trpezu postavljenom,
ne možeš nahraniti nesretnika,
u plamenu je svoj dom ostavio,
gdje mu srce gori,
gdje mu duša s dimom odlazi.
Samo nebo zna i dragi Bog,
koliko, koliko krvavih kamenja,
na ovome svijetu ima!
Kojeg majka prije da opere,
sa krvavim suzama svojim,
kojem Bogu da se pomoli
da sačuva dušu tom Anđelu pored sebe.
Želim glasno viknuti:
Raširite ruke svi,
zagrlite ovaj svijet,
zapjevajte pjesmu mira,
da majka spokojno
pjeva uspavanku svom djetetu!

29.04.2022.

Милена Златеска: ПЕСНА НА ЕДНА МАЈКА

Сакам да ги отворам очите
и да не видам како свездите паѓаат од небо,
сакам да ја отворам устата
и да ја запеам песна на мирот на овај свет.
Сакам да ја отворам вратата на патникот,
кој среќно чекори по светот.
Чувајте ја таа мала свезда на небото,
чувајте го тоа сонце секого да го стопли,
чувајте ја таа месечина да го осветли патот,
по кој чекори несреќниот патник.
Чувајте го овај свет,
по кој одат расплакани деца,
мајка со доенче на раце,
не знае ни по кој пат да тргне.
Премногу е нив несреќни,
ма колку и да пеам песна за мир,
ма колку да ја чувам вратата отворена
и трпезата ставена,
не можеш да го нахраниш несреќниот,
во пламен својот дом го оставил,
каде срцето му гори,
каде душата со чадот му заминува.
Само небото знае и самиот Бог,
колку, колку крвави камења,
на овај свет има!?
Кој мајката прво да го измие,
со своите крвави солзи,
на кој Бог да се помоли,
да ја чува душата на тој Ангел покрај себе?
Сакам гласно да викнам:
„Раширете ги рацете сите,
гушнете го овај свет,
запјете ја песната на мирот,
да мајката спокојно
ја пее приспивната на своето дете“!

29.04.2022.

Ružica Šafranec Kišur: POSLJEDNJI POLJUPCI PONOĆNI

Poodmakli prosinac
Pobožno prosi
Pokorom pokapanim, poništenim,
Pepeljastim putevima,
Pušta pahulje prozračne
Po poljanama panonskim
Pustim, poniženim, pospanim,
Pred puno proljeća
Posljednji put posijanim...
Preusmjereni putokazi
Potišteno pismima plaču,
Povremeno, poneka ptica
Prkosno pjeva
Ponad polja panonskih, ponosnih,
Prisjećanjima posljeratnim, prigušenim, posutim...
Povjetarac pleše pa potihlo
Prsima pučkim
Preko praga prenosi pjesmu,
Poniznom pršteć' prošnjom...
Poodmakli prosinac
Polako prosipa
Posljednje poljupce ponoćne...

Marijana Mrvoš: MAKОВI ZA PRADJEDA

Vječno mlada crvena polja svakog proljeća izrastu
jedan za deset, stotinu, tisuću
jedan za one iz susjedstva i za one iz daleka
meke latice ječe, plaču, uzdišu i mole za sve.

Crvene čaške se njišu
crveni stjegovi vijore s lijeva na desno
noću, u tišini, basčujno ječe, plaču, uzdišu
i mole nad poljima Soče i Galicije.

Tamo je negdje kod Soče grob pradjeda
on Ilija za cara rumena ružica posta
za njim djed bez oca osta i Sara udova posta.

I ovog proljeća crvene čaške vijore
a žena mlada traži cvijet
i jedan se odazva na ime
ona mu cjelov posla
a zemlja se zarumeni
i ljubav poruku posla.

Mir.

Zagreb, 1. maj 2022.

Ksenija Kancijan: (RAT I MIR)

kad zazime naša srca i oblaci hladnoćom bagrema davno nestalih
hoćeš li reći: Volim te ili prosuti moj pepeo kao dah leptira, kao vrisak majke nad mrtvim djetetom
bilo koje paralele il' meridijana planete koja se Zemljom zvala u vrijeme kada smo znali u miru
živjeti?!

Vrijeme Mira i Ratova

atova

tova

(crna)dova

Amen!

Josip Šafranec: JEDNOJ GENERACIJI

Bili smo djeca pristigla sa svih strana,
na krilima snova, ciljeva i želja.
Bili smo djeca pomalo zbunjena i preplašena
strahom od novog, nepoznatog.
Bili smo iz gradova, sa sela,
s planina, mora i ravnica.
Bili smo daleko od svojih domova.
Zaista, bili smo djeca koja bi se
noću, kada Zagreb utone u san,
pokrivala preko glave i puštala suzu za majkom,
ocem,
domom i rodnim krajem.
Stvarali smo svoj novi san, vjerovali u njega,
vjerovali u još bolji svijet!
Gradili smo stupove prijateljstva,
rušili zidove naučenih predrasuda,
nismo poznavali ni rase, ni nacije.
Spoznali smo dva bogatstva –
bogatstvo života i bogatstvo prijateljstva.
Odrastali smo brzo, stasali...
Zajedno smo učili, prepisivali,
smišljali smicalice, bježali s nastave,
preskakali svakakve ograde, kasnili iz grada.
Hvalili se ljubavnim uspjesima,
prešućivali neuspjehe, namještali komade.
Naši su tragovi ostali utisnuti
u asfaltu zagrebačkih ulica.
Sjećanja naša obasjana su svjetlima
Kaptola, Trga, Britanca i Griča,
tu su, u polumraku parkova,
na sjedalima zadnjih noćnih tramvaja,
pod krošnjama divljih kestena u Ilici 256 b.
Nosio nas je Novi val, slušali smo Idole,
dok bi na košulju plavu prišivali bijelo dugme,
gledajući Top Gun, plešući uz Flashdance
i sanjajući o Povratku u budućnost.
Bili smo ekipa! Najjača! Prijatelji! Nesalomljivi!
Zapravo, bili smo braća.
Bili smo jedni drugima sve, dijelili sve,
posljednje pecivo, zadnji komad kruha
ili tek svježije pečene kestene
u prohladnoj jesenjoj večeri.
Živote smo svoje vezali neraskidivim lancima,
toliko jakim da nisu pucali ni pod naletima ratnih
oluja,
vjetрова mržnji i nevremenima ludila.

Jednostavno. Postadosmo braća za sva vremena.

Danas???

Danas smo isti a drugačiji, stariji, iskusniji
i vjerujem - bolji ljudi.

Svatko sa svojom prošlošću, sudbinom,
uspjehom i ponekim neuspjehom.

Danas smo rasuti širom ovog okruglog svijeta,
u novim mjestima i nekim novim ulogama.

Ali...

I dalje smo prijatelji, braća za sva vremena.

A bili smo samo golobrada, nestašna
i velikim snovima ispunjena djeca.

(Posvećeno učenicima

XV. klase Vojne gimnazije u Zagrebu

/generacija 1984./)

Ljubica Ribić: DESETI DAN APOKALIPSE

Deseti dan apokalipse
izvukoše iz mrtvog jezera
neke čudne ptice
Ribe su odavna napustile mrjestilišta
Žabe obojile tijela nekom čudnom bojom
oku neprihvatljivo
Samo sjajni kukci s debelim oklopom traže mrtve ličinke
Ljudi su poput aveti
U očima neko ludilo
izbrijane glave i tetovirane misli
Ne govore ne dodiruju se
šutke izvlače ptice
čudne ptice
iz mrtvog jezera
Nebo je užareno
Zemlja miriše na zgarište
Jezero je crno
Drveće je uspravno podiglo rašlje
prkoseći smrti
Izvukoše neke čudne ptice iz mrtvog jezera
U očima im plavo nebo i zelene šume
na krilima im kapi ljetnih pljuskova
Ljudi su poput aveti
U mrežama skrivaju kosti
U dupljama strava
Koliko ih je
Koliko mrtvih ptica
Koliko kosti
Kornjaši traže mrtve ličinke
na osušanim truplima
ispod rašlja drveća
ispod očaja

Ljubica Ribić: UMJESTO PEPELOM POSIPAMO SE PIJESKOM

Rastaćemo se poput zrelog vina
u krčmi na periferiji grada
Život je u pogrešnim cipelama
Miriše na nikotin i mokraću

Rukohvati se više ne koriste
Opasnost su užareni jezici
gutaju sve pred sobom
ostavljajući prazne duplje
i muk podijeljen na tvoje i moje

Sve više nas je beskućnika
čegarimo bez čerge
tražeći milostinju
Tvoje ruke su izbodene od trnja i kamenja
Na njima putovanja i bespuća
Stopala su žuljevita
Noći nemirne

Rastaćemo se poput zrelog vina
na stanicama u vlakovima
I krila aviona su bolja od koraka
Od uperenog pogleda prepunog mržnje
Ima li vjere u vjeđama dječaka
ili tek strahu on prkosi
Oružjem prijeti sebi ili tebi

Uhvaćen olujnim rukama vjetra
miris zgarišta donosi pustinjski pijesak
Samuje žena skrivena od pogleda
Dajući dojkę još nerođenom sinu
Strahujući za kćeri neželjene

Umjesto pepelom posipamo se pijeskom
a on se vrti u krug
i muk podijeljen na tvoje i moje

Milan Novak: NAŠ PRSTI ĆE IZGORIJETI

Reski udarci
tako brzi da zvone kao dug potmulu zvuk
tupo odjekuje u prahu uzduž ulice
Metla kao simbol reda
ali nije moguće mesti nešto što je posvud
Metla kao vojnička zbijenost
ali zatiče se u zube polomljene cigle
Rađe zapletimo ruke u zagrljaje
u obranu u molitvu
odlomimo vrhove strjelica
da ne ubijaju
ako slučajno izlete s jezika
Naši prsti će izgorjeti
kad ćemo štititi djecu
a kad sve to prođe
netko će i dalje živjeti
netko će imati novu djecu
koja će moći opraštati
Naša usta su puna pepela
lijepi se na jezik i tamo će ostati
nerazumljivo ćemo mumljati
neće razumjeti naše
mračnosti i nasrtljivosti jer
to neće više biti isto vrijeme
na kuće će se vratiti krovovi
na ulice visoke pete
i udarci će biti zvonki
odmjereni s korakom žudnje
tada
u tom drugom vremenu

Čistimo
volimo čiste cipele
ne zbog cipela
zbog osjećaja
Volimo čistu zimu
čisti bijeli snijeg
koji sjaji nevinošću
Čistu čašu
iskren okus bez gorčine
A što sa željama
misli se s lakoćom zaprljaju
ne znajući i ne hotimično se usmrde
zajedljivost razjede jezik i odnose
stoga čaše više nisu čiste
pijemo jetke riječi ukiseljenih umova
cijeli svijet se čini jedna velika urota
Govorimo
prvi će bit zadnji
i radimo sve kako ne bismo bili zadnji
Već dugo bijelo nije bijelo
zaprljano je smjesom ispućanih prijekora
Mene nitko neće imati za budalu
ako idem ja idu i oni
to što bi moralo biti sveti gral besmrtnosti
postaje kalež pun otrova
zato je sve više onih koji žele smrt
Jetkost se u kaležima zgušćuje
pretvara u kristale
kristale čiste bjeline
izgovoriti njihovo ime
postaje smrtno otrovno
zbog toga godišnje doba više ne spominjemo
više ne znamo što je pravi snijeg
i što ti izjeda potplate
Taj strah je najgori
kulja u kaležima
u mislima kulja
Nekog moraš voljeti
zapisao je pjesnik
tada kada je još bila voda
a mi više ne vjerujemo nikome
samo nijemo kimamo svima
koji to od nas očekuju
Zatim idemo u podrum
prebirati krumpir
tamo nema snijega ni opasnosti

i čudimo se dugim cimama
koje ispijaju život iz gomolja
Ne to ne znamo povezati
više nemamo osjećaj za čisto

Bogdan Arnautović: NE U ISTOM NEBU

Želio bih da me umjesto
Granata probudi mama.
Tiho i sporo. Azurnim
glasom srca kakvo kuca
u pjesmama davnine.
I prsima ježa.
Da zijevnem jednom,
dvaput. I odijevam se
polako; toliko da i pile
isključa brže iz ljuske.
Da oplešem i oprčim
krevet; skočim do pojasa
kiši. To je dovoljno
gimnastike za zavist
suparnika za Nju, djevojčicu
koja se sjeti mog rođendana,
imendana, koja zna i ime
mačke moje.
Želio bih da granate i ja, ruska
dječica čija tijela na livadama
formiraju slovo Z i ja, ne
dijelimo isto nebo.

Stjepan Crnić: SAN

Noćas sam sanjao
vojsku bez oružja.
Sanjao sam vojnike
vedrih i nasmijanih lica...
I nigdje mržnje nema
radost da pomuti...
Svi kao jedan,
vojnici različitih pûti,
istim se šalama smiju
i iste ih brige brinu...
Sanjao sam ljude
što vedrinom sjaje
i složni k'o mravi
kroz život idu...
I nigdje granica nema
i ništa im
ne stoji na putu.
Ti ljudi,
raznobojskih lica,
hodaju smjelo, zagrljeni,
u istom kaputu...
Probudio sam se rano.
Na radiju vijesti o ratu.
O, kako li samo želim
san da mi se vrati!

Gordana Kurtović: LAMENTACIJA

U cvrkutu ptica i majci Zemlji
spoznajemo ishodište i izvore.
Plodove beremo s Drveta znanja
tražeći u tišini vječnu snagu Svjetlosti. Guše nas krikovi.

I Riječ, i ruke su umorne
od nepronalaženja Istine.
Ne čuje nitko strašne jauke.
Ni daleko nebo, ni zemnici.
Oni su zarobljeni
tek prizemnim stvarima
u svojim sitnim životima
dok drugi grade pijedestale.

I bogovi zanijemise...
Tuguju ptice zemaljske
zbog tame što prekri sunce,
nema pjesme, zbog savjesti...
Samo sotona likuje.

Kako pronaći utočišta?
Kako srce ljudsko spoznati?
Kome se za Ljubav i mir moliti?
A nama "treba moćna riječ"
da prebrodimo obmane
zaustavimo ratove,
da riječ, konačno,
Djelom postane.

Gordana Kurtović: SONET O RATU

U svijetu gdje stalna je mijena
pišem i brišem srca otkucaje.
Posvuda tama.Sunce skrila sjena.
Oružje govori.Rat traje,traje.

Nestaju kuće.Ruše se svjetovi
milijuna nesretnih izbjeglica.
Kakvom to liku trebaju ratovi?
Zašto?I čemu? Zbog starih granica?

Žao mi je mladosti.S obje strane.
Umjesto ljubavi,rat strašni vode.
Bogove mole,novi rat da svane.

Dok tako hladnim bespućima brode,
gubeći život i najbolje dane,
vođe ih vode, žedne preko vode.

Ivanka Blažević Kiš: DAROVI SE NEĆE SAMI ODMOTATI

Vidim te, sunce,
u baruštini,
na krilima skakavaca,
na sjajnom psu koji pleše.
I dalje si lijepo!
I dalje si lijepo, sunce!
Pod pritiskom, kralježnica puca,
a obrazi se mežuraju.
Mlijeko curi iz darežljiva oblaka u ničije rijeke koje hrane ničiju siročad.
Svojevoljno se razapinjemo!
Htjela bih opet voljeti lijeni svijet, gdje dijamanti, tamo negdje duboko, polako cvjetaju!
Opet fotografirati narančasti bljesak na djedovim bosim nogama,
u predvečerje, pod grbavim orahom,
kada mi je govorio o darovima, a nikada nije čuo za filozofiju.
Zamke se pregledavaju prije mraka i glava se miče s panja.
I opet bi govorio
da je sunce lijepo iako sja na puškama.
Darovi se neće sami odmotati!
Nisam ga razumjela dok nisam
otvorila dar jutra.
Crveno sunce u mojim
staklastim očima.
Crveno sunce na mojim zapaljivim ustima koja nervozno govore psu koji pleše:
Sve je teže biti ono što jesi!

Marijan Grakalić: GALICIJA

Na obzor su zasjenjene večeri
vraćaju se poput nekog ludog
kapelana i njegovih krvavih misa
na početku novog stoljeća, svijeta
u kojem je sve staro baš kao rat
varljive sreće s puno nesreće, dok
duše mrtvih pozdravljaju iz blata
i zaborava i govore: Blažena djevo
razriješi obmane, dovoljno smo
već smrti mi ponijeli sa sobom.

PROZA

ZAVJET Taras Ševčenko (1814-1861)

Kad umrem, učinite mi
Da me grudi prime,
Naše lijepe stepe
Divne Ukrajine.
Da puteve moćnog Dnjepra
I vidim i čujem,
Niz široke pole polja
Kako bučno huje.

„Vjeruješ li da možeš podnijeti istinu? Čak i onda kada je strašna, upita čovjek pod maskom?
Da, ja podnosim i ono najgore, odgovori djevojčica.
Onda ću ti nešto ispričati. Mnogo ranije sam bio jedan običan čovjek, kao ti. Bio sam političar, i
brzo sam spoznao, da sam nadaren druge ljude da natjeram da rade ono što ja želim. Ljudi su plesali
onako kako ja sviram, a da to nisu ni primjećivali. Upao sam u pravu pomamu za moći...“ (kao
uvod jedan kratki dijalog iz pomenute priče K. fon Kampa)
Ipak je bolje da pročitate cijelu priču koju sam za vas preveo sa njemačkog jezika:

IZA MASKE (Christian von Kamp)

Dugi niz desetljeća hodočastio je narod misterioznom „čovjeku-maski“, i ona je dragovoljno davala informacije onima koji su tražili upute. Ali nisu samo obični ljudi željeli da ih posluga hrama njoj predstavi, nego su i visoki političari, sudije, poslovni lideri, prominentni dolazili u jatima, kako bi dobili audijenciju. Zasigurno ne svako, ko je imao problem, nije mogao stupiti pred nju. Bili su sretni svi oni, koji su dobili ovu privilegiju, dok su duboko razočarani bili oni, koji su odbijeni. Riječi iz usta maske su bile zakon. Još se nikad niko nije usudio djelovati protivno njenim uputama; bio bi razderan u zraku od ljudi. Kada bi maska naredila rat protiv susjednog plemena, rat je vođen, i vojnici su bili tako sigurni u uspjeh svojih pohoda, da su neminovno izvojevali pobjedu, pogotovo što napadnuti narod, koji je već sigurno čuo za proročanstvo, od početka nije imao snage da se odupre. Sudski postupci su se odlučivali onako kako je to maska htjela. Ukoliko su sin ili kćerka njenom voljom isključivani iz nasljedstva, to se i događalo, i niko se nije smio usuditi da sumnja u ispravnost te odluke.

Ali vremena su se promijenila, hram i maska su postepeno zaboravljeni, jer su druge stvari u životu naroda bile važnije. Sluge u hramu, koje su ranije predstavljale posjetioce, već su odavno bile protjerane. I došlo je vrijeme, kada je čovjek vidio masku samo kao kuriozitet, kao turističku atrakciju, kao cilj posjete za školska odjeljenja i dječije vrtiće.

Jednog toplog ljetnog predvečerja, dok je sunce zračilo između stupova u hramu, svi posjetioци su ga već napustili, osim jedne male djevojčice, čiji su roditelji u blizini iznajmili jednu vikendicu. Njoj je bilo previše dosadno u krevetu, tako da se ona popela na prozor, kako bi posmatrala hram, koji se vidio iz njene sobe i kako bi potražila „zabavnu“ masku, za koju je već čula. U hramu je nije morala dugo tražiti, jer svjetlost niskog sunca je obasjavala metalno lice i tjerala ga da jarko sjaji. Sasvim jasno, maska je sa svojim mudrim i istovremeno strogim izrazom bila napola u mraku, radi čega je čovjek slutio više nego što je mogao da vidi.

Djevojčica je otišla ravno do nje i htjela ju je поближе istražiti, ali zbog jedne rešetke nije prišla

dovoljno blizu, da bi je mogla dosegnuti. Tako da se zadovoljila sa tim, da posmatra zlatni lim. Odjednom joj se učinilo kao da se iza rupa za oči nešto pokreće, što je podsjećalo, na svjetlosti večernjeg sunca, na zjenice pravih očiju.

Ona je bila prestravljena.

Potom je čula riječi koje su izlazile iz rupe za usta, i njoj se učinilo da vidi pomjerenje usana:

„Nemoj se bojati, dijete moje“. Djevojčica je htjela pobjeći, ali kad je spoznala, kako su tužno riječi zvučale, ostala je stajati.

„Koliko imaš godina?“ pitala je maska.

„Sedam godina. A ti, draga... Masko?“

„O, ja sam toliko stara, da sam to već zaboravila.“

Djevojčica se ohrabrila, i govorila je slobodnije.

„Zašto se nalaziš tu?“

„Ranije, prije mnogo vremena, prorokovala sam ljudima, pomagala sam im u njihovim problemima.

– Ne, biću iskrena, ti to trebaš znati: Ja nisam tu bila zbog njih, nego zbog sebe.“ Riječi su dolazile mračno i sporo iz usta.

„Ne razumijem.“

„Znaš, postoje ljudi, koji drugim ljudima žele vladati. Oni su samo onda sretni, kada imaju moć nad drugima. Ja sam jedna od njih. Mislila sam, da mogu vječito o drugim ljudima odlučivati. Drugi su trebali živjeti kao marionete.“

„I, jesi li postala sretna?“

„Bila sam, na početku. Ali onda...“

„Ne moraš o tome govoriti, ako ne želiš.“

Neko vrijeme je zavládala šutnja. Sunce je malo dublje potonulo. Sada su se zjenice očiju iza rupa na maski posebno jasno mogle vidjeti. One su se nemirno pomjerale.

„Kako se zoveš?“ pitala je odjednom maska prijateljski.

„Irina.“

„Irina, vjeruješ li da možeš podnijeti istinu? Čak i onda kada je strašna?“

„Da!“ Irinin glas je bio vrlo ozbiljan. „Ja podnosim ono najgore. Doživjela sam, kako moj brat umire prilikom jedne nesreće.“

„Onda ću ti nešto ispričati. Mnogo ranije sam bila jedan običan čovjek, kao ti, sa rukama i nogama i jednim stomakom. Bila sam političar, i brzo sam spoznala, da sam nadarena, druge ljude da natjeram da rade ono što ja želim. Ljudi su plesali onako kako ja sviram, a da to nisu ni primjećivali. Upala sam u pravu pomamu za moći. Ali nažalost, ostarila sam, i postalo je jasno, da sam previše stara, kako bih bila kormilo naroda. Tada sam saznala za jedno tajno bratstvo, koje je od javnosti bilo ismijano, jer je tvrdilo da ljudima – znanstvenim metodama – može dati vječni život. Stupila sam u vezu sa tim „Slugama vječnosti“, kako su sebe zvali, i oni su mi obećali besmrtnost. Bila je potrebna samo jedna mala operacija. Kada sam se probudila iz narkoze i pogledala se u ogledalo, bila sam prestravljena: Oni su moju glavu odvojili od ostatka tijela i postavili je na jedan mali aparat, koji ju je opskrbljivao hranljivim tvarima i osposobljavao za govor. Hemijske supstance u hrani su trebale spriječiti da moje ćelije stare. Možeš samo zamisliti kako sam se u prvom momentu osjećala. Stavili su me u ovaj hram, moju glavu sa životnim aparatom, i pričvrstili ovu masku na moje lice. Trajalo je neko vrijeme, dok nisam prevladala šok, ali tada sam spoznala, kakve su mi mogućnosti stavljene na raspolaganje. Kao tajanstvena maska sam mogla upravljati narodom! Bratstvo je učinilo svoj dio za uspostavljanje kulta i uskoro su moje izreke postale zapovijed svima koji su ih čuli.

To je neko vrijeme išlo dobro. Ali tada je bratstvo u obličju sluga hrama htjelo sudjelovati u vlasti, i ja se nisam mogla odbraniti. Oni su samo trebali da mi zaprijetu da će isključiti aparat, i ja sam morala raditi, ono što su oni htjeli.“

Glas je umukao. Govor joj je postao jako težak.

„I onda je došlo vrijeme kada sam svoju moć potpuno izgubila i kada sam postala tek objekt za razgledanje. Sada me ne muče više... sluge hrama, sada me muči... moja beznačajnost.“

Glas je pravio sve veće pauze u govoru.

„I dosada... i...“ – ponovo je nastala jedna duža pauza – „ja sam... mnogo nepravde uradila... To me jako... opterećuje.“

„Je li nešto nije uredu s tobom?“ pitalo je dijete.

„Ne... sasvim suprotno...“ – glas je bio sve tiši – „Životni aparat... nema energije ... više... napokon... Mir.“ Riječi su umukle.

U tom trenutku je Irina začula zveket: Maska je pala na pod. U svjetlu posljednjih zraka zalazećeg sunca ugledala je ćelavu, snježnobijelu glavu sa licem izbrazdanim dubokim borama. Iako na prvi pogled užasan prizor, Irina nije pobjegla; jer je na licu bio osmijeh, osmijeh iskupljenja.

Hrvoje Ivančić: MIRIS BEHARA U HARKIVU

Rusi su i danas, kao uostalom već zadnjih mjesec i pol, neselektivno gađali Saltivku, sjevernu četvrt grada Harkiva. Tamo, tek dva kilometra od ruskih položaja, grad je duhova. Nema zgrade koja nije oštećena, a neke su i potpuno uništene.

Prilikom svake detonacije, ptice se uzbude i prhnu u nebo. “Od 56 stanova, 52 su danas prazni,” govori mi prolaznik i kune Ruse, po njemu “divlju mongolsku hordu”.

U četvrti su ostali mahom stariji i siromašni, ali ponosni ljudi. Prstom pokazuju gdje je pala koja granata, opisuju kako spavaju između unutarnjih zidova u zgradi. Neki nose vrećice humanitarne pomoći. Jedan starac ne može pričati od suza. Zemlja je izrovana gdje god se okrenuli, a udubljenja su počele puniti česte proljetne kiše.

Miris behara se miješa s mirisom dima, mačke skaču po granama, ratne orgulje sviraju bez prestanka.

Drugog oktobra, dan posle oslobođenja grada, posle podne, tata je stojao kraj otvorenog prozora u spavaćoj sobi i gledao blago požutele krošnje lipa, kuće sa druge strane ulice i nebo. Pomislio je: ‘To je, dakle, sloboda.’

Ulicom je hodao mladi ruski oficir i fotografisao stare austrougarske fasade, velike prozore i uske kibicfenstere, gipsane ukrase nad prozorima i kapijama, ogromne kapije sa drvenim reljefima i crnim metalnim alkama. Prilazio je kapijama i izbliza slikao velike mesingane kvake i one crne od kovanog gvoždja.

Fotografisao je i našu kapiju. Hteo je i celu fasadu, jer je naša kuća bila najlepša u ulici, ali je spazio tatu. Na ruskom je upitao tatu da li je slobodno da gotografiše kuću. Tata je klimnuo glavom: ‘Da,’ i povukao se unazad, da ne bi i on bio fotografisan. Koji trenutak kasnije, začuo se Rus: ‘Товарищ, товарищ!’ Tata je prišao prozoru. Rus sa aparatom u ruci i automatom na leđima, izvinio se tati što ga uznemira i zamolio ga za čašu alkoholnog pića, bilo kojeg, u nekoj maloj čaši. Tata nije znao ruski ali je razumeo šta mu je Rus rekao. Gledao je u oficira i razmišljao da li da ga pozove u kuću na čašu pića ili je dovoljno ako mu iznese čašu na ulicu. Rus je pomislio da ga tata nije razumeo, pa je ponovio molbu na francuskom. Tata je znao francuski. U gimnaziji je učio francuski i nemački. Rekao je Rusu, na francuskom, da ga se pričekaj, da će on odmah da dodje.

Tata je otišao u svoju radnu sobu. Na niskoj vitrine su bile četiri iste kockaste flaše od teškog stakla sa velikim staklenim čepom, na dugačkoj pravougaonoj srebrnoj tacni. U svakoj flaši je bilo piće druge boje. ‘Pošto govori francuski, dobiće konjak’, pomislio je tata. Uzeo je lepu, od brušenog kristala, čašu za konjak i napunio je konjakom. Nije mogao da Rusu sipa tek dva prsta. Izašao je na ulicu sa čašom u ruci. Oficir više nije stajao nasred puta, nego je sedeo na klupi kraj lipe ispred kuće sa druge strane ulice. Tata je pružio čašu Rusu. Oficir se zahvalio i pomirisao piće. Pogledao je pažljivo bokastu čašu, njenu dršku i stopu. Jagodicom kažiprsta druge ruke je pipkao bezbroj sitnih staklenih kockica. Stavio je pažljivo čašu na klupu, čučnuo pored, uzeo aparat i slikao svoje piće. Zatim je seo, uzeo čašu, opet malo mirisao piće, pa otpio mali gutljaj. Čuo se jedan dugi uzdah zadovoljstva: ‘Hmmm.’ Tata se nasmešio.

‘Pio sam konjak, nekad, ranije, u neko drugo vreme, ali ovako lepu čašu nisam nikada video.’

‘Zadrži je. Ponesi je sa sobom. Imaš ranac, umotaj čašu u neki komad odeće i nosi je kuda si krenuo.’

‘Nikako, nikako, to ne može. To je vrednost, to je čaša iz kompleta. To stvarno ne može.’

‘Da, može. Voleo bih da čašu ponesesh sa sobom, da stigneš gde si krenuo, pa otud da se vratiš odakle si pošao. Tamo neka čaša stoji još sto godina.’

Rus se nasmejao: ‘Sto godina. Eh, sto godina. Сто лет.’

(Tata je umro u junu a mama mi je polovinom jula dala dva mala žuta ključa: ‘To su ključevi od fioka na tatino radnom stolu. Sada su tvoji. Čuvaj ih. Možeš da pogledaš šta je tata držao u fiokama. Jedan otvara srednju fioku a drugi fioke sa leve i desne strane.’)

Tog sam leta svakog dana išao u tatinu radnu sobu. Provodio sam tamo sate. Gledao sam poštanske markice. Jedan veliki stari atlas. Otvarao sam ormare sa knjigama. Bilo je tu tatinih knjiga, njegovog oca i dede. Bilo je puno starih knjiga na nemačkom i madjarskom jeziku. Otvarao sam fioke na radnom stolu i gledao čega sve tamo ima. U kutijici sa pismima, pronašao sam pismo iz Sovjetskog Saveza. Na koverti je bila ispisana naša adresa ali nije bilo upisano ime primaoca. Pismo je bilo na francuskom. Ja nisam znao francuski a ni mama. U koverti su bile dve fotografije. Na jednoj je bila naša kuća, obasjana poslepodnevnim suncem, videla se i emajlirana pločica na kojoj bio broj naše kuće i ime ulice, a na drugoj muškarac koji stoji kraj staklene vitrine i rukom pokazuje na jednu čašu. U tatinoj vitrini sa čašama za piće bilo je pet isto takvih čaša.)

Tugomir Matić: MAMA, MAMA ŠTO JE TO RAT ?

Bio je početak rata, proljeće 1941. godine. Ja sam bila dijete, u jesen u školu trebala poći. Bilo je taman vrijeme Uskrsa kad se prave kolači. Moja mama, tvoja baka, mnogo ih je napravila. Imala je običaj da za praznike napravi što više kolača. Stavljala ih je u jednu platnenu kesu i nosila u podrum, valjda što je u podrumu bilo hladnije, niko u to vrijeme nije ni čuo za frižider. Sjećam se da sam tog dana sva u čudu bila gledajući kroz prozor na ulicu. Pred kućom su bili kamioni puni vojske. Na tim jadnim ljudima se vidio umor i strah. Bili su prljavi, neki izranjavani, kralj je pobjegao i vojska se razbježala na sve strane. Sva zbunjena sam gledala u te vojnike. Rat, rat, stalno sam slušala kako samo o ratu ljudi govore. Nisam znala što je rat pa sam majku svoju upitala "Mama, mama što je to rat?". Jesam li ti rekla da još ni u školu nisam pošla. Moja braća, sestra i ja sve jedno drugom do uha. Mama mi je rekla da šutim i da je ništa ne pitam. Bila je strašno preplašena, još i sad se sjećam kako su joj ruke drhtale. Sjećam se njenog blijedog lica i straha u njenim očima. Ubrzo, dan ili dva poslije, tvoj je dida mamu i nas četvero djece u taksi potrpao. Otkud taksi u to vrijeme to ne znam, ali da je bio taksi bio je. Tako nas je izveo iz našeg malenog mjesta ne bi li nas u veći grad premjestio, u Brčko gdje smo stanovali u kući jednog njegovog prijatelja koji je sa svojima u Ameriku pobjegao. U Brčkom sam u jesen i u školu pošla. Škola se nalazila odmah pored crkve i želim da napomenem da su u to vrijeme, pred rat, svi normalno živjeli. Mislim na Srbe, Muslimane, Hrvate i sve ostale na kraju krajeva. Barem je meni malo to tako izgledalo. Ništa se ružno nije dešavalo ni u mjestu iz koga smo morali otići ali se moj tata bojao za nas. Od moje tetke ti je momak bio nekakav žandarmerijski oficir, jal podoficir, ko da je to sad ikome važno. Mislio je moj tata valjda da je u gradu sigurnije. To mjesto iz kojeg smo mi pobjegli nije ni bilo tako malo. O Čeliću ti pričam gdje je moj tata, tvoj dida, gostionicu imao. Ko što ti rekoh nije to mjesto ni tad bilo tako malo, danas je valjda još veće. Bože moj mili kad je to samo bilo a i danas još sve pamtim.

Mi smo ti iz Čelića pobjegli nakon što je taj od tetke mi momak, taj žandarmerijski oficir, sa svojim kolegom u neko selo otišao. Po selima su već krenule pobune. Šta ti ga ja znam ko se protiv koga bunio, puno me pitaš, luda kuća ti je to bila. Oni su u to selo poslani da smiruju narod, da narod ne diže bunu.

Sjećam se kako se poslije pričalo kako su ih seljani fino primili, iznijeli pred njih mezu i rakiju, a njih ti dvojica oružje na stranu ostavili. Tim su ih oružjem seljani i pobili. Tako su nam barem sve poslije ispričali neki ljudi. Svi su se u tom kraju poznavali pa su oni valjda jadni mislili da im niko nikakvo zlo ne želi.

Moj je otac jako volio tog svog budućeg zeta. Kad je čuo šta ih je snašlo on je nekakvim kamionom uspio dovesti njihova tijela sve do pred našu kuću.

Ispod otvorene cerade ja sam vidjela samo njihove bose noge i duge krvave gaće na njima.

Osamdeset je godina prošlo a još i sad mi je ta slika pred očima.

ulomak prvi;

Ali neke stvari čovjek pamti. Prve cure, cigare, izlasci, prva laka droga. Alkohol je začudo prezirao, pa si ga se klonio i ti. On te upoznao s njom, bila mu je friška cura. Sjećaš se kao da je bilo danas. Njezini su bili povratnici, gastarbajteri, pojavila se niotkud, odjednom u školi, pa u kvartu, s dobrom stranom oblekom, walkmanom i pomodnom mjuzom koju je slušala. Nosila je one grozne frizure iz Bravo časopisa, ali ipak ste je prigrlili u svoje sveto rokersko društvo. Provodili ste zajedno lijena popodneva, neodređeni u tome tko ste, što ste i kamo idete. Ti si bio na faksu, al kao da nisi, ona je bila pred maturom, al kao da nije, Dule je bio nigdje, al zapravo svagdje. Slušali ste samo njega. Ostavljao bi vas same u svojoj sobi kad bi večerima odlazio u centar grada obilazeći klubove. Nikad ne biste znali kad će se, i hoće li se vratiti. Čekali biste ga do u noć, spremni radovati mu se kao djeca, bili ste čedni i pitomi. Tako je barem on mislio. Otkud je mogao znati da ćete ga varati svaki put kad ga murja pokupi, a to je bilo relativno često, jer tada biste se tek usudili, dobili tu hrabrost, odjednom odrasli, odjednom njemu ravni. Odlazili biste u te klubove, gazili njegovim stopama, Zagreb je bio ono što više nikad neće biti a vi nesputana predratna zagrebačka mladost, uzimali ste najbolje od svega. Odakle ste mogli i pomisliti da je sve bila zabluda.

Kvartovski preprodavač s nevelikom zaradom koji je povremeno cinkao, vaš Dule. A što je drugo mogao, pritiskali bi ga u tim groznim maricama, racije su tada bile česte a znaš koliko se bojao svog starog. Pred njim je bio usitnjen do mikroba, sitni diler, sitni drucker, a ti? Nije da nisi pomislio, ali nisi si dopustio sumnjati. Silno si ga tada trebao. Otac nevidljiv. Majka, brat... Ma Dule je bio Dule, pa nek je i stoput cinkao! Pa ti barem imaš iskustvo života na marginama. Ako si prvi uzimaš sve, drugi čekaju priliku. Tako je bilo i s vama. Dule je pio s izvora, a ti si čekao svoj red, znaš da to sada zvuči grozno. Ali budimo iskreni, tebi to tada uopće nije smetalo, pa u to vrijeme volio si više njega nego nju. I naravno da si samo s njom u paru mogao biti on. Kopirao si ga i imitirao, sve si radio poput njega, ona ti je sve to morala u krevetu pokazati. I nije da joj je bilo teško. Sada misliš da je bila drolja, a obojici vam je bila vjerna. Znaš li da je Suzi ponekad u vas dvojicu sumnjala. Pa pisao si mu pjesme, njemu a ne njoj. Neke još i mimo volje pamtiš. Kao onda kad je otišao. Samo tako. U rat. Zatvorio si se u sobu i nabijao po gitari. Ponekad

tako bi znao

provesti noć u parku

kad skupi se društvo staro

curica dobrih tu ima

al ja uvijek pred svima

najviše pričam o tebi

mjesec se gore smiješi

čujem ga kako me tješi

malo je dobrih fakina

al što sad da kvarim večer

pa kad vino poteče

to su već opasne stvari

ponekad me obori s nogu

al ne brini dosta ja mogu

hajde, živio stari.

a dolje na trgu... dođe ti da zaplačeš. Ta prokleta karma nedostajanja već ti se tada uvukla u život.

Stvari više nikad nisu sjele na svoje mjesto i tebi će uvijek netko negdje nedostajati. Najviše ona, da je barem ostala s njim. On bi danas možda bio sretan i ne bi te pekla misao na njega. Patio bi jedino

ti, ali ti bi i preživio, lako se pati na pragovima mladosti kad na tebe čekaju još mnoga vrata. Ovako, sve je stalo, kao da je stavljeno na kronični stend baj i ni makac. Sve se začahurilo, na pogrešnom mjestu, negdje oko srca.

Autobus se zaustavio na stanici, ljudi s izišli i ušli a ti si ostao nevidljiv na klupi, kao otkinuti suhi list. A dolje
na trgu
prva svjetla se pale
još samo ura zadnje sate drobi
mir i tišina u tvojoj sobi
s ormara još miriše kesten
i sjenke uspomena se već boje
al ne brini, vjetrenjače još postoje
i još ćemo mi ko nekad.
Obećao ti je da će ju uglazbiti. Tu pjesmu. I nikad nije.

ulomak drugi;

Činim pokrete koje moram činiti, sporošću onog koji kreće na stratište, navlačim na sebe sve što bi mi moglo trebati, nikad nisam izašao izvan ovih njiva oko kuće, nikakav teren nisam prošao, ne znam gdje idem i gdje ću ga tražiti, ali znam da idem sam, mislim da su kukavice i ne zamjeram, no odjednom za mnom ipak krene još jedan, stane se opremati ali ja sam već na dvorištu, pa iza štaglja lovim put kojim su oni krenuli, što brže to bolje, kad prolaziš kroz pakao samo hodaj, ne zastajkuj, i gotovo da sam mahnuo čovjeku koji se pojavio usred ničeg, čovjeku s puškom u ruci, gledam ga i ne prepoznajem, i to traje niti sekundu, on podiže pušku i puca, ne znam jesam li živ ili nisam ali evo, pucat će ponovno, cijev je zabljesnula nekom zrakom zatečenog sunca i ja sam podigao ruku, ne, ruka se sama podigla da dočeka taj metak, sve je to bilo pitanje trenutka ali ja sam proživio vječnost, na koga sve nisam pomislio kasnije neću sam sebi vjerovati, no ruka je odjednom povukla obarač i čovjek se skupio, kako čudno, pred mojim očima nestajao je kao probušeni balon koji se još održava u zraku ali uskoro će pasti, i to tako lijepo pasti kao da glumi, ništa pretenciozno, ništa kao u filmovima, trzaj tijela grč na licu ne, ne tako. Pada polako i obazrivo, kao djeca kad padaju u svojim igrama, padnu i prave se mrtva.

Čujem povike negdje iza leđa, neka se vratim, neka utrčim natrag u kuću, i to me pokrene, prepadnem se tek sada i potrčim, ali ne natrag nego dalje, napraviti ću još tih desetak koraka prije nego padnem i legnem pored čovjeka koji se pravi mrtav, rukama dotičem vlastito čelo, bilo, sljepoočnice, prije nego što ću dotaći njega, moje srce pumpa, udara, glava prijeti prsnućem i pogledat ću ga gotovo sa zavišću, koliko je bio miran i koliko je bio mrtav. Lice nekako premlado za smrt, čisto, kao da je netom umiveno, na travi mu se jasno ocrtavao profil, bio je blijed, ruka mu je bila nedaleko čela, prsti tanki, nokti uredni, dobar sat na zapešću, poželio sam ga skinuti, ne znam zašto, kao glupi ratni trofej a to mi se gadilo, možda zato da nešto od svega ovog spasim, popravim, da dam smisao ovoj čudnoj zgodi, pa to sam mogao biti ja, ležati ovdje a on pored mene, ne, on bi pobjegao, ili bi ga moji ubili s nekog prozora, odjednom me hvata strah, tko zna kome sam ja sada na nišanu, koliko je još njegovih tu, negdje iza mojih leđa moji čekaju da me netko skine pa da i oni zapucaju, a možda ovi ispred mene kalkuliraju, čekaju da moji dođu pa da nas sve skupa u đuture pobiju, ustajem i ne znam gdje ću, što ću, krenuo sam tražiti brata, je li to sad pametno, ma briga me, idem, jer ako se vratim u onu kuću, u onu neizvjesnost sad nakon svega mogao bih sve redom pobiti počevši od sebe samog. U daljini ugledam siluetu, jednu pa još jednu, zamičem za štagalj, čekam, čujem povike, dolaze sve bliže, slušam, je li ili nije moguće, hej, halo, pa to su naši,

pomaljam se, vidim da tamo među prvima preko njive čudno povlačeći nogu hoda moj blesavi brat. Ratna je ovo bolnica, draga Acika, do mene leži u nogu ranjen brat. Obojica smo ispali heroji, ja tek slučajan, ali ne pravi se tu razlika. U groznici sam i bunilu, vrijeme na četrdeset, ako se i probudim čujem daleke glasove, kažu mi spavaj, nije tvoje vrijeme, pa ostajem u tom nekom međusvijetu i prekapam po mrtvima. Da, mrtvima, svi su mi nekako poznati, a najviše on. Uvijek bih ga prepoznao, čak i među sličnima. Tako ga uvijek i sanjam, oko mene je više njih ali ja poznajem to lice kao da mi je rođeno. Da nisam a jesam otišao do tog štaglja kamo su ga odvukli morajući ga obići i uvjeriti se da u tom tijelu više nema srca koje bi kucalo, da nisam a jesam pronašao njegovu ličnu kartu, Saša N. Njegoševa, Beograd, da nisam a jesam napipao to nešto tvrdo i oblo na prsima, u skrovitom unutrašnjem džepu blizu srca, ne bi se te vražje špekule razletjele posvuda, po štaglju i utabanoj zemlji, ne bi tako žive iskočile iz tog ukočenog tijela kao da su produžena ruka tog ugaslog života.

Misao po misao.

Riječ po riječ.

Dan po dan.

Dana sedmog napisao sam pismo.

Ličnu sam pohranio u svojem novčaniku.

Imao sam jednu osobnu i jednu ličnu.

Špekule su se kotrljale.

Kao da su odlučile nastaviti jednu priču koja ne želi imati ovakav kraj.

(Ulomci iz romana Rašomon, Hena Com 2020.)

Marija A. Štrajh: KAD JEDNOG JUTRA...

Tenkovi su se gromoglasno vukli po glavnoj ulici bespoštedno gazeći sve pred sobom pa i leševe. Prizor je bio ogavan jer se čuo tupi zvuk lomljenja kostiju i lubanja. Djeca i ljudi sjedili su po pločnicima naokolo i gledali u taj prizor kao da se ništa ne događa. Prazni pogledi, ozbiljna umrljana lica i lagano okretanje glavama za pridošlicama.

Vojnika nije bilo za vidjeti samo puzajuće željezo koje praši za sobom. Sve je naokolo bilo porušeno, kuće nisu ličile na kuće, sve su redom bile bez krovova, samo su stršali zidovi koji su bili ruševine.

Ponegdje se čuo jecaj, a ponegdje naricanje. Grmjelo je u prašnjavom prostoru nešto što nisu proizvodili tenkovi već nitko nije znao što bi to bilo. Nitko se nije oko toga niti zanimao.

Ljudi su bili ravnodušni, kretali su se polako ili sjedili i promatrali jedni druge, cijelu situaciju.

Iza nekih vrata od polomljenih dasaka izmigoljio je Crni Vitez, napaljeni mačor iz prethodnih priča. Nadignutog repa, žutih opakih očiju, velike glave i mekanog hoda prošetao je po pločniku gledajući ravno naprijed. Nisu ga zanimali masakrirani leševi na cesti kao ni ljudi koji su se motali ili sjedili naokolo.

Imao je očito cilj. I malo je ubrzao korak te ušao iza opet nekih drvenih razvaljenih vrata, popeo se po ljestvama negdje visoko i nestao. Čulo se samo mljackanje i krckanje, a mogao si mu vidjeti oči koje su najednom pozelenjele od užitka, ali su bile bez imalo milosti. Žvakao je nekakve krvave kobasice za koje je očito samo on znao.

Može se reći da je ovaj prizor u moru grozota izgledao optimistično.

Nažderao se i zaspao kao klada. Koliko to mačke mogu, a ovaj itekako može.

Urlanje, metež i rika trgnula su ga iz drijemeža, a kroz daske se nazirao pun mjesec. Sav se isprepadao i skrio. Što se događa?

Zavirio je iza šuplje daske na vrhu svojeg tajnog hranilišta i imao što za vidjeti!

Svi pregaženi mrtvaci s ceste su nestali baš kao i živi ljudi koji su sjedili naokolo. Gdje su svi? Ali rikanje i režanje je bilo zastrašujuće. Baš kao i prizor!

Mrtvaci i živi su se pomiješali u masi mesa i krvi, nisi znao tko je živ, a tko mrtav. Smrdjelo je po govnu i truloj utrobi. Svi su se valjali jedni po drugima.

Tenkovi su bili isprevrtni, a vojnici redom napola požderani.

Vitez se sakrio, utihnulo gledajući gdje bi šmugnuo, a da ga nitko ne primijeti. Jer tko zna možda svi ovi jedu i žive mačke. Ostao je ipak na mjestu i počnuo tiho, tiho...

•

Kad li je opet otvorio oči, ispred njega se smiješila kobasica, a vani su sjedili ljudi i promatrali u kolonu kamiona koji su također prelazili preko svega živog i mrtvog na cesti.

O autoru: Marija Aleksandra Štrajh, art performer, TV i radijski autor i voditelj, vloger i blogger, kolumnist na Radio Gornjem gradu, novinar i podcaster na Rijeka Danas, organizator nekoliko subverzivnih festivala (Metafizika Krvi ili art vizija DNK ključa - MMSU, Kultur Šok 2014, Na Rubu – Ri HUB Rijeka), voditelj galerije Art Avangard, autor i redatelj kratkog filma iz New Yorka "Raft on the Road" koji je prikazan na tri hrvatska festivala. Uvrštena u međunarodnu antologiju kratkih književnih formi. Filantrop i promotor off umjetnosti. Po struci diplomirani medijski manager.

ZAGREBAČKA KNJIŽEVNA NAGRADA ZVONIMIR MILČEC

Zagrebačka književna nagrada Zvonimir Milčec ove je godine pripala pjesnikinji Marijani Rukavini Jerkić. Nagrada, plaketa i umjetnička fotografija fotografa Maksa Juhasza, biti će dobitnici dodijeljena u četvrtak 12. svibnja točno u podne u kultnom kafiću obitelji Milčec K&K u Jurišićevoj 5. Nagradu dodjeljuje portal Radio gornji grad i obitelj Milčec, a ovo je peta po redu. Dosadašnji laureati bili su Pero Kvesić, Boro Radaković, Milko Valent i posthumno Sead Begović. Obrazloženje nagrade napisala je književnica Darija Žilić.

Marijana Jerkić Rukavina u svojim studentskim danima postaje članica književne grupe mladih pjesnika i prozaika okupljenih oko Književnog kluba „Ivan Gora Kovačić“, kojeg je vodio veliki pjesnik Josip Sever. U tom razdoblju od 1974 do 1976. godine u toj su grupi bili mladi pjesnici Branko Maleš, Ana Lendvaj, Sead Begović, također dobitnik nagrade Zvonimir Milčec, Anka i Žagar i ostali. U to vrijeme bilo je teško objaviti zbirku pjesama, pa su pjesnici objavljivali u brojnim časopisima tadašnje države, kao što su Republika, Oko, Mladost, Književne godine. Upravo zbog te nemogućnosti uknjiženja, književna je kritika pjesnike ove generacije, koji su imali različite poetike, nazvala off generacijom. Treba istaknuti da je neko vrijeme izlazio i časopis Off. Godine 1975. Marijana Jerkić Rukavina dobila je nagradu Goranovog proljeća za mlade pjesnike, no njena prva zbirka pjesama „Unutrašnja geografija“ objavljena je tek 1990. godine u izdanju Radničkih novina. To pokazuje i činjenicu da je Marijana zbog bavljenja svojom pravnom strukom (diplomirala je pravo na Pravnom fakultetu u Zagrebu) i bila često izvan matice, no nije samo to razlog njenog kasnijeg objavljivanja. Naime, Jerkić Rukavina poeziju nije promatrala kao mjesto afirmacije, već kao slobodu stvaranja, kao kreaciju u kojoj se istražuju jezik, vrijeme priroda, unutrašnji svjetovi, i kao polje avangarde. I to jest posebnost njezine poetike koja svojom ekspresivnošću i ritmom vuče genealogiju iz prije svega, ruske avangarde. Kritike za prvu pjesničku knjigu bile su izvrsne. Alojz Majetić napisao je da je to „jedan od najuspješnijih poetskih rukopisa u generaciji.“ Branko Maleš tada je istaknuo genetsko naturalistički model poezije koju vlastitom poetikom vrlo kvalitetno podupire ptolomejsku predodžbu svijeta kao vrta ili šume, no već tada se nalaze i tumačenja da je ipak riječ o poetesi urbana senzibiliteta s prisjećanjem na idiličnu prirodu zavičaja (piše Grga Rupčić). Hrvoje Pejaković također ističe kontinuitet zavičajnog iskustva. Druga zbirka pjesama „Memorija“ koja je objavljena 1993. godine, reflektira ratno stanje, a neki je način, piše Branimir Bošnjak, duboko prožimanje mrtvih i živih u ratnom vremenu, te ističe i njenu vegetabilno životodajnu mehaniku, te tradicionalnost koja opet otkriva samosvojnost. Marijana Jerkić objavila je i knjigu „Vlati vremena“ koja je izašla u Meandru, te Vitoligo koju je objavio Štajergraf 2017. godine. U pripremi je zbirka Herbarij čiji su ciklusi već bili objavljivani u časopisu Poezija. Zvonimir Mrkonjić je referirajući na taj rukopis, istaknuo kako je riječ o samosvojnom pjesničkom glasu ma koliko izgledalo da je pjev ukorijenjen u tradiciji. U „Herbariju“ je posebno naglašena ta odvojenost vanjskog „od naše nutrine“, sprešanosti u vremenu, tami sjeverne noći, gubljenje smjera, zaborav igrivosti, pjesme kćerima, kao bliskima i stranima, imaginacija svijeta po kojim se šecu neki drugi, „po travnjacima naših mrtvih grla.“ I ono što bi trebalo istaknuti da bi nova čitanja poezije Marijane Jerkić Rukavina trebala ići u smjeru da se naglasi avangardnost njezina pristupa u pjesničkim figurama i versifikaciji, a posebno bi trebalo biti naglašeno da je njen koncept ženstva također daleko od tradicionalnog, naturističkog. Prije bi se, kako ističe Milanja, moglo govoriti o Prirodi kao metonimiji Žene majke. Ekološka matrica, potreba za očuvanjem smisla svijeta, biofilna ugroženost svijeta, rasap vremena te memorabilnost, trajne su preokupacije autorice koja priziva izvornost, ali ne na naturalistički način nego kao na oblik pročišćenja, ničeanškog oslobođenja od povijesti. Jerkić piše o svojoj već pospanoj woodstock generaciji koju naziva naturščicima: „rekli ste, vidim, zbogom iluzije/život nas je poljubio u čelo/ ipovijest se zasad redovito ponavlja.“ Dirljive su pjesme upućene kćerima, posebno izdvajam stihove: „da budeš lagano svoja i lebdiš dalje/ u ovom klonulom i posrnulom svijetu/ da odustaneš unaprijed od odličja, medalje/da pokloniš se srcu i sonetu.“ I ono što jest posebnost u konceptu majke jest da se gubi oznaka dijakronije, mudrosti majčine, jer novorođene djevojčice nose već sjećanja, pa ona kaže: „ne usudim se reći da sam ti majka, neka/rijeka mnogo šira plavila.“ Djeca ne dolaze skroz iz majčine utrobe, poručuje pjesnikinja „mnogo žena davnih iz šuma nosiš.“ I to jest važno da autorica time ističe i naše pramajke, sve ono što je baština, prirodna i ljudska, koju moramo njegovati i

čuvati, ne misleći da je svijet počeo od nas. Počeci Zemlje su izvan i darvinizma: jer ona „začeta je prije zalaza a kopno/koje miriše na nestajanje.“ Poosobljavanje vanjskog, promatranje iz unutrašnjeg očista, čini poeziju Marijane Jerkić Rukavine iznimno arhetipsko simbolističkom, primordijalnom. I stoga aktualnom i svježom u moru poezije koja se raspada u zrcaljenju narcističke svijesti.

Možda baš zato što ima iskustvo pripadanja generaciji koja je bila off, bez puno mogućnosti, Marijana Jerkić Rukavina iznimno je važna i kao urednica u izdavačkoj kući Štajergraf u kojoj radi od 1998. godine i u kojoj je objavljeno oko 200 književnih naslova. Posebno je važno da je riječ o knjigama hrvatske proze i poezije, pa se može reći kako je Štajergraf, u vremenu kad se izdavaštvo pretvara u biznis s prijevodnim zvučnim naslovima, važno mjesto u kojem su svoje utočište našli brojni off pisci, doslovno i metaforički. Jedan od njih bio je i Sead Begović, tu su i Davor Šalat, Maja Gjerek, Vojislav Mataga, Boro Pavlović, Hrvoje Čulić, Biserka Goleš, Ljerka Car Matutinović itd. Štajergraf je objavio i više prijevoda suvremene poezije, te prve knjige mladih autora i autorica, zaboravljenih umjetnika iz manjih sredina, zatim riječ je o brojnim kritičkim izdanjima, kao što su kritička izdanja Cvjetka Milanje, izbor iz djela Dalibora Cvitana itd. Štajergraf je jedan od rijetkih izdavača koji sustavno prati poeziju i prozu hrvatskih autora, što je danas rijetkost, pa je i to jedan od razloga zašto Marijana Jerkić zaslužuje književnu nagradu Zvonimir Milčec. Riječ je o iznimnoj pjesnikinji i urednici koja je svojim radom višestruko pridonijela hrvatskoj kulturi, a sve to na nenametljiv i skroman način, gotovo offovski.

Marijana Rukavina Jerkić: PJESME (IZBOR)

PROPAST SVIJETA

*Trepere za vjese
Gubi dah anemona
Sve je samo fragment
Budućeg velikog praska
Naše disanje, pogledi, riječi
Pridržava me povijest
Dok oblači vjenčanicu
Od lišaja, meda i guščjeg perja
Ovješenu o trak mjesečine
Hoćeš li doći
Hoćeš li doći
Pa već si bila
Ponavlja se, ponavlja se
Ah, ništa, ništa
Samo smo pričali
Riječi su preteške
Potonule iza redaka
Redenici spremni za
Vječno zbogom
I sad više ne znam
Kako izdržati vječnost
Na krhkim kostima
I u gluho doba
Gdje se zakopčava ovaj
Beskonačni prizor*

PISMO POSLJEDNJEM STOČARU

*O ne brini
Ne brini
Zbog telekomunikacijskog ztačenja
Zbog radioaktivnog otpada
Iza brda
Nije važno
Samo da nitko nije umro
Ne valja ni ostati preko roka
Ni smrti davati na važnosti
To što si kopao trulo korijenje
To što je gomolj zelen niknuo
Što ovce još nisu posve isklonirane
Što postoji pokoja krava i koza
Što konju ipak nisi kupio mobitel
I razumijete se rzanjem
Dokaz je da pravovjerni
Nažalost plivaju leđno*

POVIJEST

Od povijesti ne očekujem ništa
Samo da bude ništa
I da ne postoji
Napose u pisanom obliku
Kada se to dogodi
Kaonačno će nastupiti ravnovjesje
Svatko će u miru
Oglodati svoj nanomikron vremena
I otplivati, nevin dalje

ČINI SE TRAMVAJ OBESTEŽEN VOZI
(POPODNE) U PRAPOVIJEST .

ovdje ipak
sasrna spontano
zavladaju zakoni čopora
ženka, vrlo slična svojoj sestri
nakindurenoj nakitom džungle
(vonjajući više po predstojećem potopu)
grčevito steže mrežu konzerviranog bilja
s okamenjenim godinama ručka u perspektivi
gura se naprijed, do izlaza
ova borba za trbuh svoj i plemena svojega
prima se dobrohotno tek ako je
predvodnica rasan primjerak ženke
i pušta se naprijed, do izlaza
Radi se zapravo o bijegu
pred medvjedom
na stražnji izlaz spilje
Netko ponekog i ubije podmuklo
udarcem s prigušivačima
što seže u ljudokraj i vraća se ovdje
kao musanje u rebra ili laktašenje
VOZILO.
PEĆINA smrdi neartikuliranim glasovima
što gube se i poništavaju
u međusobno prividnoj ravnoteži

PUT U V.

grad u koji smo došli
posredstvom turističke agencije
nema nikakove veze s našim prisjećanjima
kalendarskih motiva prionulih uz vlagu
kao pogled u drugačije danas
niti, našim krhkim licima
iz prvih fotografija
Neočekivano smo ostarjeli
stigavši u V.
u preosvijetljenim ulicama
nismo vitki i lice nema glatkoću epitela
ne sretosmo ljude koje smo očekivali
a u fontanu je netko bacio
novčić zemlje s likom kralja
čiji smo podanici, odakle dolazimo
slutilo je na opomenu
da se vraćamo na polaznu stanicu
u V. »što živi u prospektima«

SVE JE ODVIŠE PODSJEĆALO NA PONEDJELJAK
A DA BI BILO PODNOŠLJIVO

sasvim programirano putovanje ·
s ukalkuliranim cijenama i za hotelski toilette
U stranom gradu, nesimetrično građenom
poslijepodneva su zračila
mirise drugačijih začina
a pjesnici su obitavali u kamenim pločama
Poslije prebistrih zdenaca
s nogama s puno više koraka
koji sve manje stižu
ustrijelio se netko
gledajući svoje nepoznato lice
i V. u omaglici

RANA SOCIJALIZACIJA

Ako djevičice pustim u svijet
Zagubit će se
Što je svijet
On će tek doći
A one su prerano rođene
Rupice na obrazima
Mjehurići coca cole
Roli pop
Surfanje
Valjda smo zato sadili vrtove
Da bi mogli tako lijepo uvenuti
I prodavati se komadno
Za okvir
Iza lopte nova lopta
Čekam
O do vratku nepostojećih vrata
Kako ćemo podijeliti vrijeme
Sa slatkišima u rukama
Što rastu jer ne znaju odakle su
Ruke
Pa su postale korijenje
Poklanjam im milimokrone
Završit će kao svako sjećanje:
Pijesak se taloži na ekvinocij
Kalcifikacija tkiva
Možda je trebalo ranije sjesti
I porazgovarati s relevantnima

GOSPIĆ BIG BROTHER

naša anka 85 godina
sjedi u dvorištu zgrade mihanovićeva 10
(ukupno 8 stanara, od toga 2 u srbiji,
2 umrla, 2 nestala u ratu) prebire artritičnim
Prstima po uzorku ručnog rada
Nekadašnje drugarice sada gospođe jažić
Koja je nakon pisanja ovih redaka
Pala u totalni aut
Doživjevši moždani udar
Koji nije odmah dijagnosticiran
Jer nije bilo jasno
Je li gđa jažić naprosto zbunjola
Jer živi sama a muž joj je bio milicajac
I ima malu penziju
I nije mogla otići na sahranu sinu koji je umro od raka
Ili se pak radilo o lakšem inzultu
Dakle, sjede one dok se sve to
Još nije izdogađalo
Iako je i tada događaja bilo u izobilju
Tako da ih one više nisu mogle
Jasno smjestiti jer, strašni ti događaji
Bili su velika teška lopta
Što ih je udarala posred slabašnog daha
I one su je ovisno o zdravlju manje biše
Uspješno potiskivale kako bi mogle
Udahnuti ovo malo preostalog daha
Nad njihovim staračkim glavama
Živi život snažana lipa i svojim granama
Ulazi u moju negdašnju
Djevojačku sobu
Kuju sam povremeno dijelila
S pokojnom babom marom
Kuju je tata uporno vodio dr. Iveković
Vlasnici nekoliko specijalizacija
Koja joj je na kraju dijagnosticirala
Samo generalni katar
A samo je baba znala što joj je
I kako joj je
U međuvremenu ja sam morala
Maknuti postere beegeesa i humprey bogarta
Jer je baba rekla da je od nji vata star
Sjede dakle mama i gđa jažić
Jedine preostale od kolonije
Osamdestegodišnjih djevojica
Što su nastavle ovo naselje
I sjedile ispod lipe ili na novčici

Ali to je bilo prije rata...
 Lipini cvjetići padaju im na crne marame i kosu
 Što viri ispod i nikad se ne da začesljati
 A one pričaju o rujki prodanović
 Koja je doživjela infarkt u australiji
 Držeći u ruci avionsku kartu
 Za povratak u hrvatsku
 Padaju dakle, .lipini odvojci
 Na crne marame koje one
 Kao i baba kaja i soka
 Nisu nikada pristale zamijeniti
 Za šeširiće ili eventualno kape
 Jer je njihovo praćenje mode
 Završavalo s godišnjim davanjem trajne
 Kod ivanke oroz
 I kostimićima sitnog žakard uzorka
 Naše coco chanel dese glišine
 Anka ima (od bolesti)
 Nema što nema
 Dr. Bogdan joj je rekao
 Bolje da ne znaš što ti je
 Pij lijekove i šuti i tako je i bilo
 Bogdanov pristup medicini pokazao
 Se u ankinom slučaju nadmoćan novoj generaciji
 Lijekova što su ih uporno nudili
 Putujući farmaceuti a prepisivali
 Izabrani liječnici opće medicine
 Dva specijalista koja su joj
 Davla male šanse u međuvremenu
 Su umrla
 U šest popodne kad s velebita puhne vitar
 Anka se sva skupi i kaže:
 Žene moje, ja moram ić, zebu mi leđa
 I držec se za ogradu
 Popne se do prvog kata
 Sidne na trosjed
 Uzme padelicu i prebire gra
 Onda skuva gra sa zeljom
 I suvim rebrima pa se umori
 Opet sidne i gleda marisol
 Pogledam je: vidim
 Duša na dlanu
Kažem bratu: đurt mama nije dobro
Gledaj smo sidi
 Pogledaj englesku jkraljicu majku
 Priko devedeset kako se oblači
 Pije viski i još ide na primanja
 Ma ajde što ti jer

Ne boj se ti za anku
Vraški je to jaka žena
Na kvrgavijoj strani
Krumpir je uvijek nabolji
I da ga što manje diraju
Tako i naša anka
Što joj fali
Obuci joj bilu kiklju
Stavi joj „struke“ oko vrata
I vidićeš
Kakva kraljica majka!
Sidi je na avio
Obuci bile tenisice
I spremna je i za safari
Al anka ima crvene oči
Koje maže glukakortenom
Kaže: kad namažem oči
Boli noga
Ako namžem nogu boli oko
Oko je oko a noga noga
Neću na ples
Veli anka i prestane mazat nogu
Kako bi prošlo oko
A i di ću ja
Moje je prošlo
Treba dignut tu dicu
Ja pojačam glazbu jer steže me grlo
Pjeva arsen
Mene drži lu
A mene drži anka
I sve moje male velike žene
Moga zavičajaj
Kojeg je bilo u izobilju

(Herbarij)

RECENZIJE

(Mijene ljubavi, Stajer Graf, Zagreb 2022.)

Mijene Ljubavi prva je zbirka pjesama Anke Dorić, liječnice, radijske voditeljice i prve disk džokejice u Hrvatskoj. Dosada je objavila zapažen roman za mladež *One misle da smo male* (2011.) u koautorstvu s Julijanom Matanović.

U oblikovanju ove lijepe zbirke pjesama vidljiva je iskusna ruka urednice Marijane Jerkić Rukavine i vrlo primjeren dizajn grafičkog urednika Zlatka Rebernjaka.

Naslov knjige također je odlično pogođen (prema jednoj od uvrštenih pjesama) jer su u zbirci skupljene listom ljubavne pjesme koje su poetski izraz autoričina iskustva i doživljaja ljubavi kao najvažnije ljudske emocije koja pokreće pojedinca i svijet u kojem živimo. Dosljednost izabranoj temi, temi ljubavi, primjerena je cjelini koja nije podijeljena u cikluse.

Ankine pjesni juvene pjesme su o različitim ljubavima od blaženstva do razočaranja motivirane osobnim iskustvima i stilizirane u svojevrsnom pop diskursu (što je također utjecaj njezine posvećenosti i promoviranja popularne glazbe). Obilježje toga zanimljivog pop diskursa razvidno je u ritmu, u poetskom izboru i u glasnosti koja poeziju otvara za šire čitateljske krugove i nastoji za nju pridobiti nove čitatelje i slušatelje. Stoga je autorica vrlo motivirana da svoje pjesme interpretira sama što njezin pjesnički iskaz najavljuje kao privlačnu korespondenciju napisanoga i izgovorenoga.

Pjesnički iskaz u poetici Anke Dorić, s iznimkom pjesme *Jutro na špici*, označujem pjesničkim subjektom u kojem autorica govori iz 1. osobe jednine ne mijenjajući perspektivu. I upravo je iz toga subjektivnog stava moguće obraćanje 2. osobi jednine, onome s kojim se ostvaruje komunikacija. I stoga se taj dijalog i kao mogućnost i kao nemogućnost komunikacije postavlja kao smisao života i smisao pjevanja.

Ankin poetski izraz vrlo je izravan, ponekad deskriptivan, posebice u pjesmama duže forme te u učestaloj uporabi usporedbe kao omiljene figure. No koliko god se različite metamorfoze ljubavi odvijaju u stvarnom svijetu i prihvaćaju kao mijene, kao nešto što je jednako prolazno kao i život, toliko se odvijaju i u nekom makrokozmosu koji se nastoji prizemljiti u čežnji za jednom vrlo potpunom ljubavi, kako bi rekao Tin Ujević.

Stoga ne smatram da je Anka u izboru tema i formi svoga izraza patetična. Naglasila bih da je romantična, istodobno na jedan anakronijski i suvremeni način jer u prikazu različitih ljubavi uspješno izmjenjuje uzvišenost i vrlo blag odmak od nje u ironijskom i humorističnom tonu. Ponekad je i na rubu estradnoga, u jednostavnosti, u uporabi rime, ponavljanja i nekih konvencionalnih pa i banalnih stihova koji u surječju cjelokupnog pjevanja ostvaruju jedan originalni i profilirani stil blizak melodramatičnom iskazu u nimalo negativnom značenju te riječi. Dramatičnost se ostvaruje u stalnoj napetosti u ostvarenju ljubavi i u nemogućnosti njezina ostvarenja. Ta se napetost ne razrješuje tragično, već se – uza sav starinski poetski rekvizitarij – odvija ležerno s prihvaćanjem i blisko na suvremen način kao popularna melodija koja nas ne uznemiruje i koja nas relaksira i poziva na nove pokušaje i nova ostvarenja.

I upravo se u tome krije šarm poezije Anke Dorić. Ona započinje preuzetno, ali završava stvarno, ona traži nemoguće, ali prihvaća moguće, ona se ne srami srca jer govori iz srca i od srca (u pjesmi *Želja* upotrijebljena je osam puta riječ srce). Ona pjeva ispod zvijezda s nadom da se sve to ogleda i u zvijezdama jer Anka Dorić – i kao pjesnikinja okrenuta (meta)fizičkom doživljaju ljubavi i kao liječnica okrenuta fizičkom postojanju tijela i života – zna da dok ima zvijezda ima i ljubavi.

Sadržaj:

ESEJI 3.

Nemanja Rotar: EVROPA DANAS NA DAN POBEDE NAD FAŠIZMOM

Božidar Stanešić: JOD, ALUMINIJSKA FOLIJA I ZVONO HIROŠIME

Vladimira Mascarell: REINKARNACIJE 91'

Nera Karolina Barbarić: ULOGA ŠAMPANJCA U RUSKO-UKRAJINSKOM RATU

Zorica Radaković: BESANA NOĆ I RANA ZORA, ZORICA

POEZIJA 15.

Marijana Rukavina Jerkić: POVRATAK RATNIKA

Darija Žilić: KRAJ RATA

Sandra Holetić: PJESMA O RESETIRANOM LAFU I NJEGOVOJ TETI RAKETI

Ana Nikvul: PRIČA O MOM NEROĐENOM SINU

Anka Dorić: OPROŠTAJ

Barbara Baždarić: NI RAT NI MIR

Zorka Jekić: VRAĆAJU SE RATNICI

Mirjana Mrkela: MIRJANINO PISMO PUTINU

Dražen Katunarić: JEDNOGA DANA BILA JE NOĆ

Ana Narandžić: ANTIRATNA

Mirjana Majić PREKINUTO DJETINJSTVO, PREKINUTA MLADOST

Mira Jungić: PROKLETI RAT

Blanka Will: ZALIHE

Domagoj Margetić: IZBRISANA POSTOJANJA

Dragica Reinholz: CIPELE OD KOŽE

Milena Zlateska: PJESMA JEDNE MAJKE

Милена Златеска: ПЕЧА НА ЕДНА МАЈКА

Ružica Šafranec Kišur: POSLJEDNJI POLJUPCI PONOĆNI

Marijana Mrvoš: MAKОВI ZA PRADJEDA

Ksenija Kancijan: (RAT I MIR)

Josip Šafranec: JEDNOJ GENERACIJI

Ljubica Ribić: DESETI DAN APOKALIPSE

Ljubica Ribić: UMJESTO PEPELOM POSIPAMO SE PIJESKOM

Milan Novak: NAŠ PRSTI ĆE IZGORIJETI

Milan Novak: ZAJEDLJIVOST RAZJEDE JEZIK

Bogdan Arnautović: NE U ISTOM NEBU

Stjepan Crnić: SAN

Gordana Kurtović: LAMENTACIJA

Gordana Kurtović: SONET O RATU

Ivanka Blažević Kiš: DAROVI SE NEĆE SAMI ODMOTATI

Marijan Grakalić: GALICIJA

PROZA 51.

Marko Raguž: BRODSKA LINIJA ZA ODESU – DAN KAD SU SVE MASKE PALE
Hrvoje Ivančić: MIRIS BEHARA U HARKIVU
Dragan Aleksić: FRANCUSKI KONJAK
Karmela Špoljarić: RAŠOMON (Ulomci)
Marija A. Štrajh: KAD JEDNOG JUTRA...

ZAGREBAČKA KNJIŽEVNA NAGRADA ZVONIMIR MILČEC 62.

Darija Žilić: Marijana Rukavina Jerkić – DESETLJEĆA POSVEĆENA POEZIJI I KULTURI

Marijana Rukavina Jerkić: PJESME (IZBOR)

RECENZIJE 76.

Biserka Goleš Glasnović :MIJENE LJUBAVI